

Programma van Eisen

KNA Protocol 4001

Format conform KNA versie 4.1 (23-5-2018) ADC-versie 05-03-2020

Locatie	Ouderkerk aan den IJssel, Dorpsstraat 17		
Projectnaam	Ouderkerk aan den IJssel, Dorpsstraat 17, DO		
PvE nummer	23-034		
Status	Definitief		
Plaats binnen archeologisch proces			
Protocol 4004 - Opgraven Landbodems (in de vorm van een archeologische begeleiding)			
Protocol 4002 - Bureauonderzoek			
Opsteller			
	Naam, adres, telefoon, e-mail	datum	paraaf
Auteur: Senior KNA Archeoloog	ADC ArcheoProjecten Nijverheidsweg-Noord 114 3812 PN Amersfoort T: 033-299 8181 E: H.vanEngeldorp@archeologie.nl	31-07-2023	
Controle/goedkeuring: Senior KNA Archeoloog	ADC ArcheoProjecten Nijverheidsweg-Noord 114 3812 PN Amersfoort T: 033-299 8181 E: G.Williams@archeologie.nl	31-07-2023	
Opdrachtgever			
	Naam, adres, telefoon, e-mail	datum	paraaf
Contactpersoon:	Architectenbureau ir Rokus Visser Lopikerstraat 22 2871BX Schoonhoven M: 06 51 35 93 82 E: info@rokusvisser.nl	2/8/23	
Goedkeuring bevoegde overheid			
	Naam, adres, telefoon, e-mail	datum	paraaf
Gemeente Krimpenerwaard	Postbus 51 2820 AB Stolwijk T: 14 182 E: info@krimpenerwaard.nl		
Adviseur namens de bevoegde overheid	Omgevingsdienst Regio Midden- Holland (ODMH) Postbus 45 2800 AA Gouda T: 0182-545 763 E: cthanos@odmh.nl	2/8	

Kennisgeving depothouder			
	Naam, adres, telefoon, e-mail	datum	paraaf
	Provinciaal Depot voor de Bodemvondsten Zuid-Holland Kalkovenweg 23 2401 LJ Alphen aan den Rijn T: 06 18 30 32 25 E: archeologischdepot@pzh.nl		

INHOUDSOPGAVE

HOOFDSTUK 1	ADMINISTRATIEVE GEGEVENS ONDERZOEKSGBIED	5
HOOFDSTUK 2	AANLEIDING EN MOTIVERING VAN HET ONDERZOEK	5
HOOFDSTUK 3	NABIJ GELEGEN ONDERZOEK	6
HOOFDSTUK 4	BUREAUONDERZOEK & VERWACHTING	6
4.1	Bureauonderzoek	6
4.2	Aard en ouderdom van de vindplaats(en)	10
4.3	Begrenzing en oppervlakte van de vindplaats(en)	10
4.4	Structuren en sporen	10
4.5	Anorganische artefacten	10
4.6	Organische artefacten	11
4.7	Archeozoölogische en archeobotanische resten	11
4.8	Fysisch antropologische resten	11
4.9	Motivatie	11
4.10	Archeologische stratigrafie en diepte van vondstlagen	11
4.11	Gaafheid en conservering	11
HOOFDSTUK 5	DOELSTELLING EN VRAAGSTELLING	12
5.1	Doelstelling	12
5.2	Relatie met NOaA en/of andere onderzoekskaders	12
5.3	Vraagstelling	12
5.4	Onderzoeksvragen	12
HOOFDSTUK 6	METHODEN EN TECHNIEKEN	14
6.1	Strategie	14
6.2	Methoden en technieken	14
6.3	Omgang kwetsbaar vondstmateriaal	15
6.4	Structuren en grondsporen	15
6.5	Aardwetenschappelijk onderzoek	15
6.6	Anorganische artefacten	16
6.7	Organische artefacten	16
6.8	Archeozoölogische en archeobotanische resten	16
6.9	Fysisch antropologische resten	16
6.10	Overige resten	16
6.11	Dateringstechnieken	17
6.12	Beperkingen	17
HOOFDSTUK 7	UITWERKING	18
7.1	Evaluatiefase	18
7.2	Structuren, grondsporen, vondsten	18
7.3	Analyse aardwetenschappelijke gegevens	18
7.4	Anorganische artefacten	18
7.5	Organische artefacten	18
7.6	Archeozoölogische en -botanische resten	19
7.7	Fysisch antropologische resten	19
7.8	Overige resten	19
7.9	Dateringen	19
7.10	Beeldrapportage	19
HOOFDSTUK 8	(DE)SELECTIE EN CONSERVERING	20
8.1	Selectie materiaal voor uitwerking	20
8.2	Selectie materiaal voor deponering en verwijdering	20
8.3	Selectie materiaal voor conservering	20
HOOFDSTUK 9	DEPONERING	21
9.1	Eisen betreffende depot	21
9.2	Te leveren product	21
HOOFDSTUK 10	RANDVOORWAARDEN EN AANVULLENDE EISEN	22
10.1	Personele randvoorwaarden	22
10.2	Overlegmomenten	22
10.3	Kwaliteitsbewaking, toezicht, overleg en evaluatie	22

10.4	Overige randvoorwaarden en aanvullende eisen	23
10.5	Openbaarheid en integriteit	23
HOOFDSTUK 11	WIJZIGINGEN TEN OPZICHTE VAN HET VASTGESTELDE PVE	24
11.1	Wijzigingen tijdens het veldwerk	24
11.2	Belangrijke wijzigingen	24
11.3	Procedure van wijziging na de evaluatiefase van het veldwerk	24
11.4	Procedure van wijziging tijdens uitwerking en conservering	25
LITERATUUR, AFBEELDINGEN EN BIJLAGEN		26
	Literatuur	26
Bijlage 1	Lijst met te verwachten aantallen vondsten per vondstcategorie	28
Bijlage 2	Stappenplan wanneer specialisten te raadplegen	29
Bijlage 3	Tabellen richtlijnen van de depots voor (de)selectie vondsten en monsters in het veld (Fase 1) en selectie voor deponeren (fase 2)	30
Bijlage 4	Locatie plangebied Ouderkerk aan den IJssel	34
Bijlage 5	Bestaande situatie	35
Bijlage 6	Nieuwbouwplannen	36
Bijlage 7	Geologische kaart 2021	37
Bijlage 8	Geomorfologische kaart van Nederland	38
Bijlage 9	Bodemkaart van Nederland	39
Bijlage 10	Paleogeografische kaart van de Rijn Maas Delta	40
Bijlage 11	AMK-kaart met onderzoeksmeldingen en vondstlocaties	41
Bijlage 12	Kadastrale Minuut uit 1811-1832	42
Bijlage 13	Bonnekaart uit 1898	43
Bijlage 14	Topografische kaart uit 1975	44
Bijlage 15	Verklarende woordenlijst	45

HOOFDSTUK 1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS ONDERZOEKSGBIED

Projectnaam	Ouderkerk aan den IJssel, Dorpsstraat 17, DO
Provincie	Zuid-Holland
Gemeente	Krimpenerwaard
Plaats	Ouderkerk aan den IJssel
x,y-coördinaten onderzoeksgebied	W: 103.223; 438.821 Z: 103.227; 438.813 N: 103.231; 438.826 O: 103.235; 438.817
Kaartblad	38AZ1
CMA/AMK-status	N.v.t.
Archis-monumentnummer	N.v.t.
Archis-waarnemingsnummer	Te bepalen door archeologisch uitvoerder
Oppervlakte plan- en onderzoeksgebied	Ca. 95 m ²
Huidig grondgebruik	Bebouwing (cafetaria); bestraat erf/parkeerplaats

HOOFDSTUK 2 AANLEIDING EN MOTIVERING VAN HET ONDERZOEK

In het plangebied Dorpsstraat 17 te Ouderkerk aan den IJssel zal het huidige cafetariagebouw dat achter het pand 'de Harmonie' ligt worden gesloopt en nieuwbouw worden gerealiseerd.¹ Hiervoor zal een zone van ca. 10,1 bij 9,4 m worden ontgraven (ca. 95 m² totaal) tot ca. 75 cm onder het huidige maaiveld. Het plangebied bevindt zich in de oude kern van Ouderkerk aan den IJssel, waarvoor een dubbelbestemming archeologie waarde I geldt. Dit houdt in dat bodemverstorende werkzaamheden met een oppervlakte groter dan 50 m² en diepte groter dan 50 cm beneden het maaiveld alleen mogen plaatsvinden met toestemming, en op gestelde voorwaarden, van de gemeente, in deze de gemeente Krimpenerwaard. De adviseur van het bevoegd gezag heeft geadviseerd de sloop van de ondergrondse delen van het cafetaria en het uitgraven van de (ondiepe) bouwput archeologisch te begeleiden conform protocol opgraving, zodat eventuele archeologische resten *ex situ* veiliggesteld kunnen worden.² De gemeente Krimpenerwaard heeft dit advies overgenomen. Dit Programma van Eisen beschrijft de voorwaarden waaraan deze begeleiding conform protocol opgraving dient te voldoen. Tevens bevat dit PvE op aanwijzen van de bevoegde overheid een bureauonderzoek met gespecificeerde verwachtingswaarde, aangezien er nog geen vooronderzoek is uitgevoerd voor de locatie.³

¹ De locatie van het plangebied is weergegeven in bijlage 4; de nieuwbouwplannen en bestaande situatie in bijlagen 5 en 6.

² Omgevingsdienst Regio Midden-Holland, dhr. Thanos, 2022-2023.

³ Zie hoofdstuk 4.

HOOFDSTUK 3 NABIJ GELEGEN ONDERZOEK⁴

Veldonderzoek	
Uitvoerder	ADC ArcheoProjecten
Uitvoeringsperiode	Augustus 2022
Methode	Proefsleuven
Rapportage	Loopik, J. 2022: Dorpsstraat 42 te Ouderkerk aan den IJssel – gemeente Krimpenerwaard. Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van Proefsleuven. ADC Rapport 5930. Amersfoort.
Vondsten/monsters/documentatie	PDB Zuid-Holland
Veldonderzoek	
Uitvoerder	ADC ArcheoProjecten
Uitvoeringsperiode	November-december 2022
Methode	Opgraving
Rapportage	<i>In prep.</i>
Vondsten/monsters/documentatie	ADC ArcheoProjecten, Amersfoort

HOOFDSTUK 4 BUREAUONDERZOEK & VERWACHTING

4.1 Bureauonderzoek⁵

Doelstelling en vraagstelling

Het bureauonderzoek vormt de eerste stap in het vaststellen van de archeologische waarde van een gebied. Het doel van bureauonderzoek is het aan de hand van bestaande bronnen verwerven van informatie over bekende en/of verwachte archeologische waarden in het plangebied, om daarmee te komen tot een gespecificeerde, archeologische verwachting.

Methode

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 4.1 Landbodems, protocol 4002 Bureauonderzoek. Tijdens het bureauonderzoek worden diverse bronnen geraadpleegd, wat leidt tot het opstellen van een gespecificeerde verwachting. De gespecificeerde verwachting kan worden beschouwd als de conclusie van het bureauonderzoek, omdat hierin wordt aangegeven of archeologische waarden in het plangebied worden verwacht. Als dit het geval is, zal zo mogelijk de aard, de omvang, de diepteligging en de datering van deze waarden worden beschreven.

Resultaten

De volgende aardwetenschappelijke informatie is bekend van het plangebied:

⁴ Er heeft geen vooronderzoek plaatsgevonden anders dan het bureauonderzoek in hoofdstuk 4.

⁵ Door G. Eijgenraam.

Tabel 1. Aardwetenschappelijke informatie in het plangebied

Bron	Informatie
Geologische kaart 2021 ⁶	Formatie van Echteld op Hollandveen Laagpakket
Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000 (landsdekkende, digitale versie) ⁷	Niet gekarteerd. Dichtstbijzijnde gekarteerde eenheid vlakke van getij-afzettingen (kaartcode: M72)
Bodemkaart van Nederland 1:50.000 (landsdekkende, digitale versie) ⁸	1h BEBOUW. Dichtstbijzijnde gekarteerde bodem: kalkarme drechtvaaggrond (dMv41C)
Paleogeografische kaart van de Rijn-Maas delta ⁹	Ouderkerk/Rotte/Hollandse IJssel. Actieve periode 450-800 BP

Geologie en geomorfologie¹⁰

Het onderzoeksgebied maakt deel uit van de Krimpenerwaard. Dit gebied strekt zich uit in de overgangszone tussen het Midden-Nederlandse rivierengebied in het oosten en het peri-mariene getijdengebied in het westen. De natuurlijke ondergrond bestaat uit holocene zoete getijde- en/of rivierafzettingen, hoofdzakelijk klei (Formatie van Echteld¹¹), en veen (Hollandveen Laagpakket binnen de Formatie van Nieuwkoop). Verder komen plaatselijk, onder meer ten westen van het plangebied, rivierduinen in de ondergrond voor, waarvan de afzettingen tot het Laagpakket van Delwijnen binnen de Formatie van Boxtel worden gerekend.

De rivierduinen maken deel uit van een groter complex van verspreide duinen dat zich uitstrekt van het westelijk deel van IJsselmonde (omgeving Rotterdam/Hoogvliet) tot in de Alblasserwaard.¹² De rivierduinen in de Krimpenerwaard bevinden zich in de noordelijke randzone hiervan, met minder en kleinere, vaak ook lagere complexen. Ze werden gevormd aan het eind van de laatste ijstijd, het Laat-Weichselien (Laat-Glaciaal). De aanwezige rivieren hadden in deze periode brede beddingen, die regelmatig droog kwamen te liggen.¹³ Het zand dat aan de oppervlakte lag kon door de wind worden opgenomen en verplaatst. De verplaatsing was in het algemeen over korte afstand, het zand werd direct naast de rivierbedding waar enige begroeiing was ingevangen. Bepalend bij de ontwikkeling van het huidige landschap was evenwel de activiteit van (voormalige) riviersystemen, in het bijzonder de Hollandsche IJssel, die zich vrijwel direct ten noorden van het plangebied bevindt.¹⁴

De voorlopers van de huidige rivieren waren nog niet door bedijking vastgelegd en veranderden hun loop voortdurend. Tijdens overstromingen werden, afhankelijk van de stroomsnelheid van het water en de afstand tot de rivier, verschillende sedimenten afgezet. Zo neemt buiten de stroomgeul de stroomsnelheid van het water snel af, waardoor de in het water zwevende sedimentdeeltjes kunnen bezinken. Daarbij bezinken de zwaarste deeltjes, zoals zand, het eerst en worden de lichtere kleideeltjes verder van de stroomgeul afgezet. Doordat zandige afzettingen bij ontwatering minder sterk aan klink onderhevig zijn dan zware klei en veen, ontstonden langs de rivieren lage oeverwallen. Achter de oeverwallen bevonden zich de kommen. In laaggelegen kommen stagneerde het water langdurig en was in perioden met weinig of geen sedimentatie een weelderige plantengroei mogelijk.¹⁵ Als de ophoping van organisch materiaal groter was dan de afbraak, ontstond veen. Aangenomen wordt dat veengroei in de Krimpenerwaard omstreeks 3.500 v. Chr. op gang kwam.¹⁶ De veenvorming werd beïnvloed door bepaalde milieuomstandigheden, waaronder de invloed van een natuurlijke ontwatering door rivieren, de aanvoer van voedselrijk water en kwel. Waar in zekere mate natuurlijke

⁶ DINOloket.nl/ondergrondmodellen.

⁷ Alterra 2008.

⁸ Alterra 2014.

⁹ Cohen *et al.* 2012.

¹⁰ Zie bijlagen 7 t/m 10.

¹¹ TNO 2013.

¹² Wink *et al.* 2012.

¹³ Stouthamer *et al.* 2015.

¹⁴ Wink *et al.* 2012.

¹⁵ Markus 1984.

¹⁶ Visser 1988.

ontwatering door rivieren en veenstromen mogelijk was, ontstond bosveen. Waar dit niet het geval was, werd in een meer moerassig milieu eutroof broekveen en rietzeggeveen gevormd.

In de Romeinse tijd ontstond de Hollandsche IJssel als zijtak van de Lek. In de Late Middeleeuwen (in elk geval vóór 1150 n. Chr.) werd zij voorzien van doorgaande rivierdijken.¹⁷ Een consequentie hiervan was dat het rivierbed werd versmald en er geen sediment meer buiten de oevers afzet kon worden. Het sediment bezonk voortaan voor een deel op de rivierbodem, waardoor het waterpeil steeg. Daarom werd besloten de Hollandsche IJssel af te dammen. Dit gebeurde in 1285 n. Chr. middels de aanleg van de Dam bij het Klaphek. Hierdoor zakte het rivierpeil, wat gunstig was voor de afwatering van de aangrenzende veengebieden, die op grote schaal ontgonnen werden.

Beschrijving van bekende archeologische waarden

Op de Archeologische Monumentenkaart (AMK) staat in de nabijheid van het onderzoeksgebied één terrein geregistreerd van hoge archeologische waarde. Het gaat om de hervormde kerk van Ouderkerk aan den IJssel.¹⁸ Op deze locatie heeft vanaf de 2e helft van de 12e eeuw een kerk, dan wel klooster, gestaan. De tufstenen voorganger is niet zichtbaar en de precieze gaafheid van voorgangers is niet duidelijk. Naar verwachting is de bodem rondom niet ernstig verstoord: de kans is vrij groot dat hier begravingen aanwezig zijn. Binnen de kerk zijn doodskisten aangetroffen en daar zijn ophogingslagen waargenomen. De vernieling van de kerk is verbonden aan de oorlog tussen Jacoba van Beieren en Philips van Bourgondië van 1425-1428. Rondom de kerk kunnen begravingen worden aangetroffen.

In het Archeologisch Informatiesysteem van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Archis3.1, staan in de directe nabijheid van het onderzoeksgebied een vondstlocatie en enkele archeologische onderzoeken geregistreerd (tabel 2 en 3).¹⁹

Tabel 2. Archeologische vondstlocaties in het onderzoeksgebied.

Archis3.1 zaakidentificatie	Archis3.1 vondstlocatie	Omschrijving	Datering
2050744100	1075278	Steenkool, wit- en roodbakend geglaazuurd aardewerk en baksteen en een pijp	Nieuwe tijd
5221643100	1360559	Muurresten en een vermoedelijke beerput uit de vroege Nieuwe tijd	Nieuwe tijd

Tabel 3. Archeologische onderzoeken uitgevoerd in het onderzoeksgebied.

Archis3 zaakidentificatie	Soort onderzoek	Resultaat	Advies
2050744100	bureau-/booronderzoek	Uit het inventariserend veldonderzoek is gebleken dat archeologische resten aanwezig zijn ter plaatse van de nieuw te bouwen woning. In 2 boringen en 2 monsters bevindt zich vondsmateriaal uit de 17 ^e eeuw en later. Het betreft waarschijnlijk de restanten van postmiddeleeuwse woningen, schuren en akkers. Gebleken is dat de bodem tot 2,3-2,7 m -mv verstoord is in de 19 ^e /20 ^e eeuw. De archeologische waarde is beperkt.	vrijgave

¹⁷ Van Groningen 1992.

¹⁸ Rijksmonument 6486; bijlage 11. Sinds 2014 wordt de Archeologische Monumentenkaart niet meer bijgehouden door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. De huidige AMK moet daarom als een statisch bestand worden beschouwd.

¹⁹ Zie bijlage 11.

Archis3 zaakidentificatie	Soort onderzoek	Resultaat	Advies
5311845100	proefsleuvenonderzoek	Tijdens het onderzoek zijn muurresten en een vermoedelijke beerput aangetroffen. De diepere bodem aan de noordzijde is niet onderzocht, vanwege de aanwezigheid van muurwerk op een hoger niveau. Dit geldt tevens voor de diepere dijkophogingen. Het aangetroffen muurwerk is onder te verdelen in twee duidelijk van elkaar gescheiden bouwfasen. Het betreft naar alle waarschijnlijkheid een jonger pand, dat is gebouwd op en over de restanten van een ouder pand. Materiaal dateert tussen 1600 en 1650.	-

In de Cultuurhistorische Hoofdstructuur is een provinciedekkende indeling van de aanwezige bodemafzettingen opgenomen waaraan een archeologische verwachtingswaarde gekoppeld is. Hierbij worden drie verschillende diepteklassen onderscheiden. Voor het plangebied geldt de volgende indeling:

Tabel 4. Indeling van de archeologische verwachtingswaarde gekoppeld aan de diepteklasse.

Diepteklasse	Archeologische verwachtingswaarde	Type afzetting
0-3 m –mv	hoog	buffer stroomgordels en geulafzettingen
3-5 m –mv	hoog	oude stroomgordels en geulafzettingen
dieper dan 5 m –mv	hoog	oude stroomgordels en geulafzettingen

Beschrijving van de historische situatie, mogelijke verstoringen en bouwhistorische waarden

In de Krimpenerwaard, waartoe ook Ouderkerk aan den IJssel behoort, zijn nauwelijks sporen aangetroffen die dateren van vóór de Romeinse tijd. Deze liggen diep onder het middeleeuwse maaiveld op rivierduinen/donken en stroomgordels. Hetzelfde geldt voor de Romeinse tijd. Uit deze periode zijn nauwelijks vondsten bekend, de belangrijkste bestaan uit munten, die merendeels uit de 1^e eeuw van de jaartelling dateren. De vondsten hoeven echter niet op bewoning te duiden. Ook voor de Vroege Middeleeuwen, in feite voor de gehele periode tot rond het jaar 1000, zijn er geen aanwijzingen voor bewoning in de Krimpenerwaard, te reconstrueren uit archeologische vondsten, schriftelijke bronnen of naamkundige gegevens.

Uit de Late Middeleeuwen zijn wel archeologische sporen bekend, onder meer op het terrein van de huidige Hervormde Kerk of Dorpskerk, die direct aan de overkant van het plangebied op de kruising van de Dorpsstraat en Kalverstraat ligt. In deze periode, vermoedelijk in het begin van de 12^e eeuw, ontstond de nederzetting Ouderkerk aan den IJssel. De naam Ouderkerk komt voor het eerst voor in 1263 en is mogelijk een verwijzing naar de 'oude', dat wil zeggen moederkerk van Capelle en Nieuwerkerk aan (de overzijde van) de IJssel. Het ontstaan van de nederzetting Ouderkerk hing samen met de ontginning van de Krimpenerwaard vanaf de oevers van de Hollandsche IJssel. Ten behoeve van de ontwatering werden loodrecht op de rivier greppels graven. De stroken land die zo ontstonden worden 'weren' genoemd, waarop boerderijen werden gebouwd. Door de voortgaande ontginning begon het veengebied in te klinken en daalde het maaiveld. De kade die oorspronkelijk langs de Hollandsche IJssel lag om het land tegen hoogwater te beschermen, voldeed niet meer en werd daarom opgehoogd tot een dijk. Langs de dijk ontwikkelde zich een bewoningslint.²⁰ Oorspronkelijk was

²⁰ Stenvert *et al.* 2004; Van Groningen 2011.

waarschijnlijk sprake van een eenzijdig lint met bebouwing aan de binnenzijde van de dijk. In de late 15^e eeuw ontstond ook aan de buitenzijde bebouwing. De vlas- en hennepcultuur zorgde voor economische bloei. Dit leidde tot een verdere verdichting van de bebouwing aan de Dorpsstraat, waar ook het plangebied is gelegen.

De IJsseldijk die de bewoners moest besparen voor overstromingen is meermaals doorgebroken en vervolgens verder opgehoogd en verstevigd in de perioden tussen 1672 en zelfs tot in de 2^e helft van de 20^e eeuw. In dorpen kon de verhoging wegens de bebouwing moeilijk gerealiseerd worden. Ouderkerk plaatste daarom bij hoogwater planken over de gehele lengte van de Dorpsstraat.

In het buitendijkse gebied werd als gevolg van de open verbinding met zee veel klei afgezet, waardoor vooral in de 17^e en 18^e eeuw een bloeiende baksteenindustrie ontstond langs de IJsseldijk. Om de klei te verzamelen werden in de uiterwaarden 'rikken' gelegd waarachter de klei neerslaat: de zellingen. Later worden deze zellingen verder opgehoogd en gebruikt als locatie voor nieuwe industrieterreinen en woningen.

Wat betreft het plangebied is op de kadastrale minuut van 1811-1832, de bonnekaart van 1900 en topografische kaarten van de 2^e helft van de 20^e eeuw continue bebouwing te zien.²¹ Het gebouw op de kadastrale minuut heeft kadastraal nummer 615, wat volgens de Oorspronkelijke aanwijzende tafels behoort tot Willem Spoormaker, een kastelein, en het perceel bestaat uit een huis met schuur en erf. Dit is inclusief het pand aan de noordzijde, dat direct grenst aan de Dorpsstraat. Onderhavig plangebied bevindt zich ten zuiden daarvan en grenst aan de Kalverstraat.

Onderzoek in de nabije omgeving

Eind 2022 is een proefsleuvenonderzoek en vervolgens een opgraving uitgevoerd op de locatie Dorpsstraat 42, ca. 33 m ten noordwesten van onderhavig plangebied.²² Hierbij zijn meerdere funderingsrestanten, muurresten, vloeren, ophogingslagen en beerputten aangetroffen. De uitwerking is nog niet afgerond. Eerste vermoedens zijn dat het gaat om bebouwing van een pand dat dateert van vóór 1600 en een pand dat daarna is gebouwd.

4.2 Aard en ouderdom van de vindplaats(en)

Verwacht worden sporen en vondsten die met name dateren vanaf de Late Middeleeuwen tot in de Nieuwe tijd en bestaan uit bewoningssporen die te relateren zijn aan de lintbebouwing van de Dorps- en Kalverstraat. Op de kadastrale minuut staat bebouwing weergegeven vanaf de vroege 19^e eeuw. Het is aannemelijk dat de locatie enkele eeuwen daarvoor ook al bebouwd was.

4.3 Begrenzing en oppervlakte van de vindplaats(en)

Gezien de historische kaarten kan vermoed worden dat het perceel in ieder geval vanaf de vroege 19^e eeuw dezelfde omvang had als nu en daarom zullen resten van historische bebouwing mogelijk precies binnen onderhavig plangebied vallen.

4.4 Structuren en sporen

De volgende bewoningssporen worden verwacht: opgaand muurwerk, funderingen, vloeren, muuruitbraken, (haard)kuilen, paalkuilen, water- en beerputten en dierbegravingen. Ook sporen van landgebruik als (verkavelings)greppels, ploegsporen en paden/wegen kunnen aanwezig zijn.

4.5 Anorganische artefacten

Anorganische artefacten vervaardigd uit de volgende materialen worden verwacht: aardewerk, natuursteen, metaal, bouw materiaal, kunststof en glas.²³

²¹ Zie bijlagen 12 t/m 14.

²² Loopik 2022; Jezeer *in prep.*

²³ Voor een verwachting van de aantallen vondsten per categorie zie bijlage 1.

4.6 Organische artefacten

Organische artefacten vervaardigd uit de volgende materialen worden verwacht: bot, hout, schelp, touw, leer en textiel.

4.7 Archeozoölogische en archeobotanische resten

Indien er voor deze categorieën gunstige omstandigheden zijn (nat, luchtdicht en niet zuur) kunnen dierlijk botmateriaal, visresten, pitten, zaden en pollen worden verwacht.

4.8 Fysisch antropologische resten

Menselijke begravingen zouden, gezien de ligging nabij de kerk, mogelijk aanwezig kunnen zijn. Op historische kaarten is helaas niet aangegeven waar de (eventuele) begraafplaats zich exact bevindt. De mogelijkheid bestaat dat de Kalverstraat al dusdanig oud is dat de begraafplaats zich niet aan deze zijde bevond.

4.9 Motivatie

De gespecificeerde verwachting is gebaseerd op de resultaten van het bureauonderzoek en onderzoek in de directe omgeving van het plangebied.

4.10 Archeologische stratigrafie en diepte van vondstlagen

Vondsten en sporen kunnen voorkomen vanaf het maaiveld. Vanwege de aard van de locatie (nederzetting Nieuwe tijd/Late Middeleeuwen) kunnen sporen op elkaar liggen en kan dus sprake zijn van meerdere sporenniveaus. De stratigrafie is vooralsnog onbekend: er zijn geen boringen uitgevoerd in het gebied. Tijdens het proefsleuvenonderzoek op de locatie Dorpsstraat 42 zijn met name puin- en ophogingslagen aangetroffen, tot tenminste 1,5 m -mv. Bovenaan was een laag recente bouwzand aanwezig. Een dergelijke bodemopbouw kan zich ook in onderhavig plangebied bevinden.

4.11 Gaafheid en conservering

Vooralsnog onbekend.

HOOFDSTUK 5 DOELSTELLING EN VRAAGSTELLING

5.1 Doelstelling

Doel van het onderzoek is het *ex situ* behouden van het archeologisch erfgoed, omdat *in situ* behoud niet mogelijk is.

5.2 Relatie met NOaA en/of andere onderzoekskaders

De voor het onderzoek relevante onderzoeksvragen uit de NOaA 2.0²⁴ hebben betrekking op de onderwerpen:

- 18. dorpsvorming
- 22. mens – en materiële cultuurrelaties

Na het veldonderzoek zal in de evaluatie besproken worden welke onderzoeksvragen uit de NOaA specifiek beantwoord kunnen worden voor onderhavig onderzoeksgebied.

5.3 Vraagstelling

Welke aanvullende en/of nieuwe kennis over het verleden kan worden verworven uit de resten van behoudenswaardige vindplaats(en)?

Om deze vraag te beantwoorden zijn onderstaande onderzoeksvragen opgesteld.

5.4 Onderzoeksvragen

De volgende onderzoeksvragen worden op basis van het veldonderzoek zo goed mogelijk beantwoord. Indien op een vraag geen antwoord gegeven kan worden, moet worden onderbouwd waarom dat zo is.

Algemeen

1. Zijn er verstoringen van de vindplaats waar te nemen en wat is de aard, omvang en diepte daarvan?

Perioden en vindplaatsen

2. Wat is de begrenzing of de ruimtelijke spreiding van de vindplaats(en)? Bevindt/bevinden deze zich ook buiten het huidige plangebied?
3. Wat is per archeologische vindplaats in het onderzoeksgebied:
 - a. de ligging (inclusief diepteligging) en begrenzing
 - b. de geologische en/of bodemkundige eenheid
 - c. de omvang (inclusief verticale dimensies)
 - d. aard /complexiteit/functie
 - e. de samenstelling van de archeologische resten (grondsporen en mobilia)
 - f. de vondst- en spoordichtheid
 - g. de stratigrafie
 - h. de ouderdom, periodisering, typochronologische classificatie
4. In hoeverre zijn binnen de vindplaats(en) op grond van de verspreiding van vondsten en/of grondsporen voormalige activiteitengebieden te onderscheiden en hoe moeten die geïdentificeerd worden? Zie tevens vraag 4 voor de deelaspecten die daarbij aan de orde moeten komen.
5. Welke sporen zijn gerelateerd aan de vroegste ingebruikname van het terrein en hoe heeft men het gebied geschikt gemaakt voor bewoning?
6. Kunnen verscheidene bewoningsfasen onderscheiden worden? Zo ja in welke mate zijn deze aaneensluitend? In hoeverre is er sprake van bewoningscontinuïteit tot op heden?
7. Zeggen de aangetroffen resten iets over de sociaal-economische situatie van de gebruikers?
8. Welke informatie levert het onderzoek op over de voedsel economie?

²⁴ www.archeologieinnederland.nl

9. Is er sprake van een ensemblewaarde met vindplaatsen in de omgeving van het plangebied?
10. Bevinden zich begravingen binnen het plangebied? Indien deze aanwezig zijn: hoe oud zijn deze? Wat is af te leiden over de leeftijd, geslacht en gezondheid van de personen; de ligging en het begrafenisritueel?

Muurwerk en funderingen

11. Wat is de funderingswijze van muurwerken die dieper gaan dan het verstoringsvlak? Betreft dit bijvoorbeeld slieten, (hei)palen of fundering op staal?
12. Wat is de datering van het muurwerk? Wat kan er gezegd worden over de herkomst van het materiaal, hoe is het bouw materiaal toegepast en hoe laten de aangetroffen gebouwen zich reconstrueren?
13. Kunnen de gevonden muurresten gerelateerd worden aan de historische bebouwing (vóór 1950) zichtbaar op minuutplannen en kadasterkaarten?

Landschappelijk

14. Hoe ziet de bodemopbouw eruit?
15. Hoe heeft het omringende landschap er in de aangetroffen perioden uitgezien? Welke invloed van de mens is daarop zichtbaar en wat zegt dat over de bestaanswijze?

HOOFDSTUK 6 METHODEN EN TECHNIEKEN

6.1 Strategie

Het onderzoek zal bestaan uit twee fasen: in eerste instantie worden de nog aanwezige harde structuren (muren, vloeren, funderingen) van het cafetaria die zich ondergronds bevinden verwijderd en afgevoerd door de sloper. Dit zal gebeuren onder archeologische begeleiding. Vervolgens wordt de bouwput uitgegraven.

De door de opdrachtgever ingehuurde sloper zal onder archeologische begeleiding de nog aanwezige harde structuren (met name funderingen) van de recente bebouwing, die overigens geen deel uitmaakt van het onderzoek vanwege de datering in de 2^e helft van de 20^e eeuw, verwijderen. Het cafetaria heeft vermoedelijk een fundering op staal. Hierbij moet goed gekeken worden of onder(aan) deze fundering sprake is van oudere fasen of structuren, die mogelijk zijn hergebruikt voor de bouw van het cafetaria. Het voorzichtig uitgraven en uitbreken zal dus op aanwijzen van de archeoloog moeten worden uitgevoerd en met beleid. De opdrachtgever draagt hierbij zorg voor een werkbaar terrein en stemt tijdig - minimaal één week van te voren - met de archeologische aannemer af wanneer gestart wordt met de archeologisch te begeleiden werkzaamheden. Resten van de onlangs gesloopte bebouwing horen niet tot het onderzoek, maar voor een volledig beeld dienen deze wel (digitaal) ingemeten te worden zodat duidelijk is in hoeverre deze voor verstoring hebben gezorgd.

Vervolgens zal de bouwput worden uitgegraven tot ca. 75 cm -mv (onderkant funderingen nieuwbouw). Hierbij worden alle sporen en vondsten gedocumenteerd en verzameld. Indien sporen dieper doorlopen dan nodig is voor het ontgraven van de bouwput, dan wordt hiervan de onderkant opgezocht middels gutsen, couperen of kijkgaten, mits sporen dieper doorlopen dan ca. 50 cm beneden het vlak, in verband met de stabiliteit en natheid van de grond en aanpalende bebouwing. Indien sporen echter in de weg liggen voor de nieuwbouw en/of instabiliteit geven, worden deze sporen, in overleg met de opdrachtgever/architect, wel tot hun onderkant opgegraven, mits dit veilig kan worden uitgevoerd.

Aangezien nog geen gegevens voorhanden zijn over de (diepere) bodemopbouw, worden, naast het documenteren van profielen, twee boringen gezet tot 2 m -mv zodat ook de diepere bodemopbouw in kaart kan worden gebracht.

6.2 Methoden en technieken

De uitvoering van het onderzoek gebeurt conform de KNA 4.1 protocol 4004. Tijdens het onderzoek worden de volgende methoden en technieken gehanteerd:

- Tijdens de archeologische begeleiding krijgt de archeologische uitvoerder de mogelijkheid waarnemingen te doen en de aanwezige archeologische sporen naar behoren te documenteren. De aanwezige archeoloog geeft aanwijzingen ten aanzien van het aan te leggen vlak.
- Het ontgraven van de werkputten wordt uitgevoerd met een graafmachine met een dichte bak met gladde snede, waarbij laagsgewijs en in een horizontaal vlak wordt verdiept op aanwijzen van de leidinggevende archeoloog.
- Het vlak wordt aangelegd tot een diepte voor zover dat nodig is voor de ontgraving van de bouwput (onderkant funderingen). Dit kan betekenen dat er op diepere niveaus sporenvlakken aanwezig zijn: deze blijven vanwege de nieuwbouw op staal *in situ* bewaard.
- Alle relevante vondsten en monsters worden verzameld uit sporen, van het vlak en uit de laag net boven het sporenvlak.
- Vondsten en monsters worden per spoor of laag verzameld.
- Vrijgekomen vondsten die niet aan specifieke sporen toegeschreven kunnen worden, worden verzameld in eenheden van 4 x 4 m.

- Van puntvondsten (gevonden *in situ* en zonder grondspoor) worden de X, Y en Z-coördinaten ingemeten.
- Maaiveldvondsten worden, tenzij van belang voor de interpretatie van de vindplaats, niet verzameld.
- Tijdens het onderzoek worden het vlak en, indien mogelijk, de stort afgezocht met een metaaldetector om metalen voorwerpen op te kunnen sporen.
- De putomtrek, hoogte van vlakken en maaiveld en de sporen worden ingemeten in RD en NAP met behulp van een rTS (*robotic Total Station*) of GPS (*Global Positioning System*)(minimale nauwkeurigheid 3 cm).
- Alle archeologische relevante grondsporen worden gedocumenteerd, gecoupeerd en afgewerkt. (mits te diep doorlopend).
- Profielen en coupes worden schaal 1:20 getekend.
- Tijdens het onderzoek worden foto's gemaakt van de algemene situatie, de vlakken, profielen, grondsporen en coupes. Er worden sfeerfoto's gemaakt voor publicatie- en communicatie-doeleinden. Fragiele en/of belangwekkende vondsten worden op de plaats van aantreffen gefotografeerd.
- Bij het aantreffen van funderingen, vloeren en muurwerk worden metsel- en voegverbanden, gebruikte metselspecie, versnijdingen, steenmaten en de 5- of 10-laagsmaat +1 mortellaag nauwkeurig gedocumenteerd. Ook wordt (indien mogelijk) de onderzijde van de fundering ingemeten (in m NAP). Hiervoor kunnen kijkgaten worden gegraven. Indien zich hout in de funderingen bevindt wordt dit goed gedocumenteerd en geschikt hout verzameld zodat dateringen van funderingen scherper kunnen worden bepaald dan op basis van de bakstenen, mortel en bouwwijze alleen.
- Bij het aantreffen van vondsten en sporen die buiten de gespecificeerde verwachting vallen worden deze, eventueel *en bloc*, op de vondstlocatie bewaard en, indien mogelijk, tijdelijk toegedekt tot duidelijk is wat de onderzoeksstrategie wordt.

Bij het aantreffen van archeologische resten waarin dit PvE niet voorziet, worden onmiddellijk de opdrachtgever, het bevoegd gezag en, indien de afwijking van invloed is op de selectie, conservering of hoeveelheid voor deponeren, de depothouder gewaarschuwd. In gezamenlijk overleg tussen de betrokken partijen zal vervolgens bepaald worden hoe met deze resten omgegaan moet worden. Afspraken hierover worden schriftelijk vastgelegd en onderschreven door alle betrokken partijen (zie ook hoofdstuk 11).

6.3 Omgang kwetsbaar vondstmateriaal

Kwetsbare vondsten worden zodanig verpakt dat de conditie van het materiaal zo stabiel mogelijk blijft. Hierbij wordt conform OS11 gewerkt en verwezen naar KNA-Leidraad 'Eerste hulp bij kwetsbaar vondstmateriaal'.

6.4 Structuren en grondsporen

Alle archeologisch relevante sporen en structuren worden gecoupeerd, afgewerkt en gedocumenteerd door middel van beschrijvingen, foto's en tekeningen. Tijdens het afwerken van een spoor worden de vondsten per stratigrafische eenheid verzameld. Bij het aantreffen van sporen waarvan de onderzijde dieper reikt dan de beoogde ontgravingsdiepte, bijvoorbeeld beer- en waterputten of afvalkuilen wordt eerst middels een edelmanboor en/of guts vastgesteld hoe diep deze reikt. Vervolgens wordt direct met opdrachtgever en bevoegd gezag overlegd of deze tot op verwachte diepte onderzocht en uitgegraven kunnen of dienen te worden. Indien dieper onderzoek niet mogelijk is, wordt door middel van een boring (met een edelman en/of guts) het spoor in detail beschreven en van vullingen met organisch materiaal monsters genomen.

6.5 Aardwetenschappelijk onderzoek

In de te ontgraven werkput worden aan elke zijde profielen gedocumenteerd. Indien er sprake is van een eenduidige bodemopbouw kan volstaan worden met profielkolommen. Deze profielen worden beschreven, gefotografeerd, getekend en geïnterpreteerd. Bij

afwijkende of niet-eenduidige patronen in de bodemopbouw of grondsporen in de putwand wordt het representatieve deel van het profiel geheel getekend en gefotografeerd (schaal 1:20). Tevens wordt de relatie van muurwerk en funderingen ten opzichte van de omliggende grond gedocumenteerd. Hierbij wordt gelet op eventuele insteek en de relatie/ouderdom van het muurwerk ten opzichte van de omliggende(ophogings)lagen. Om ook de diepere bodemopbouw in kaart te brengen worden twee boringen gezet tot 2 m -mv, één aan de noordzijde en één aan de zuidzijde van het plangebied. De resultaten hiervan worden in het eindrapport beschreven, evenals de implicaties die de bodemlagen hebben voor de aanwezigheid van eventuele archeologische resten.

6.6 Anorganische artefacten

Anorganische vondsten van archeologische waarde worden verzameld, gedocumenteerd, genummerd en geregistreerd op een daartoe geëigend formulier met bijbehorende digitale bestanden, verwerkt, gesorteerd en zo verpakt dat de conditie van het materiaal zo stabiel mogelijk blijft. Er wordt conform PS06 en OS11 gewerkt en de leidraden Specialistisch onderzoek (KNA-Leidraad Eerste Hulp bij Kwetsbaar Vondstmateriaal en KNA Leidraad anorganisch vondstmateriaal, delen A en B).²⁵

6.7 Organische artefacten

Organische vondsten van archeologische waarde worden verzameld, gedocumenteerd, genummerd en geregistreerd op een daartoe geëigend formulier met bijbehorende digitale bestanden, verwerkt, gesorteerd en zo verpakt dat de conditie van het materiaal zo stabiel mogelijk blijft. Met name hout dat gebruikt is in constructies of voor sporen zoals beerputten dient te worden verzameld voor dendrochronologisch onderzoek. Er wordt conform PS06 en OS11 gewerkt en de leidraden Specialistisch onderzoek (KNA-Leidraad Eerste Hulp bij Kwetsbaar Vondstmateriaal).²⁶

6.8 Archeozoölogische en archeobotanische resten

Archeozoölogische en archeobotanische monsters worden genomen uit aanwezige kansrijke sporen met een gesloten context (bijvoorbeeld beerputten) of, wanneer deze worden aangetroffen, uit natuurlijke bodemlagen ten behoeve van de landschappelijke reconstructie. Monsters en organische resten van archeologische waarde worden verzameld, gedocumenteerd, genummerd en geregistreerd op een daartoe geëigend formulier met bijbehorende digitale bestanden, verwerkt, gesorteerd en zo verpakt dat de conditie van het materiaal zo stabiel mogelijk blijft. Er wordt conform PS06 en OS11 gewerkt en de leidraden Specialistisch onderzoek (KNA Leidraad Archeozoölogie en Botanie).

6.9 Fysisch antropologische resten

Indien menselijke begravingen worden aangetroffen wordt eerst het bevoegd gezag en de opdrachtgever gecontacteerd, waarna de vervolgstراتيجية besloten zal worden. Indien de menselijke resten niet *in situ* bewaard kunnen blijven worden deze opgegraven. Hieruit voortvloeiende kosten zijn voor rekening van de opdrachtgever.

Losse menselijke resten worden verzameld, gedocumenteerd, genummerd en geregistreerd op een daartoe geëigend formulier met bijbehorende digitale bestanden, verwerkt, gesorteerd en zo verpakt dat de conditie van het materiaal zo stabiel mogelijk blijft. Er wordt conform PS06 en OS11 gewerkt en de leidraden Specialistisch onderzoek (KNA-Leidraad Eerste Hulp bij Kwetsbaar Vondstmateriaal).

6.10 Overige resten

Overige resten worden niet verwacht; echter wanneer een context wordt aangetroffen met mogelijkheden voor onderzoek naar nog niet genoemde resten (parasieten o.i.d.) dan dienen deze contexten hiervoor bemonsterd te worden.

²⁵ Zie bijlage 2 voor selectie van vondsten in het veld.

²⁶ Idem.

6.11 Dateringstechnieken

Uitgangspunt is het dateren van sporen en lagen op basis van typologische kenmerken van vondstmateriaal en stratigrafische gegevens. Als dit niet (voldoende) aanwezig is of onvoldoende nauwkeurig is worden monsters genomen voor datering. Dit zullen voornamelijk ¹⁴C of dendrochronologische dateringen zijn. In het veld wordt bepaald of de betreffende sporen/lagen/vondsten ook daadwerkelijk geschikt zijn voor bemonstering.

6.12 Beperkingen

Op moment van schrijven is onbekend of er sprake is van vervuiling binnen het gebied. Opdrachtgever dient voorafgaand aan het project het milieuraapport/gegevens over verontreinigingen te verstrekken aan de archeologisch uitvoerder.

Mogelijk geeft de diepte van de werkput/ het uitgraven van diepere sporen beperkingen in verband met de veiligheid, bijvoorbeeld bij het vaststellen van de funderingswijze van dieper gelegen muurwerk. Er dient echter **altijd** gewerkt te worden conform de geldende ARBO/VGM-regels, waarbij de veiligheid van alle veldmedewerkers en eventuele bezoekers tijdens het werk voorop staat en daarmee de werkwijze en onderzoeksmogelijkheden bepaalt.

Overige praktische afspraken dienen tussen opdrachtgever en opdrachtnemer nader te worden afgestemd.

HOOFDSTUK 7 UITWERKING

7.1 Evaluatiefase

Het onderzoek wordt zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk binnen 12 weken na afloop van het veldwerk door de opdrachtnemer met de bevoegde overheid en opdrachtgever geëvalueerd aan de hand van een (concept) evaluatierapport. In dit evaluatierapport worden de eerste resultaten en de gang van zaken tijdens het veldwerk nabesproken. De evaluatie heeft onder andere als doel de uitwerking van het onderzoek te plannen en te (her)begroten. Het is daarvoor van belang dat vondsten, monsters en sporen voorafgaand aan het evaluatiegesprek primair zijn verwerkt en beoordeeld op hun potentie voor het beantwoorden van de in het PvE vastgelegde onderzoeksvragen. Concreet betekent dit dat vondstcategorieën en grondmonsters daadwerkelijk zijn gewaardeerd.

De beoordeling of waardering van vondsten, monsters en sporen dient in het evaluatierapport conform KNA-specificatie OS12 te worden opgenomen. Dit betekent dat het selectierapport deel uitmaakt van het evaluatierapport. Het uitgangspunt daarbij is bijlage 3, fase 2.

Aan de hand van het evaluatierapport wordt door de bevoegde overheid besloten welke vondsten, grondsporen en monsters worden uitgewerkt, geconserveerd en ter deponering aan de depothouder zullen worden aangeboden. Dit voorstel wordt vervolgens aan de depothouder ter goedkeuring voorgelegd.

Indien slechts een gering aantal of geen sporen en vondsten is aangetroffen, kan in overleg met het bevoegd gezag eventueel worden volstaan met een email naar opdrachtgever, de depothouder en het bevoegd gezag met daarin kort omschreven de eerste resultaten van het veldwerk en het uitwerkingstraject tot en met het eindrapport.

7.2 Structuren, grondsporen, vondsten

Alle gevonden archeologisch relevante sporen en structuren worden gewaardeerd, uitgewerkt en geanalyseerd ter beantwoording van de onderzoeksvragen. Structuren worden individueel afgebeeld en beschreven conform KNA 4.1 inclusief dieptes. In het evaluatieverslag wordt een uitwerkingsvoorstel voor sporen en structuren opgenomen. Als er meer of andere sporen en structuren zijn gedocumenteerd dan op basis van de specifieke archeologische verwachting ingeschat is, wordt ook hiervoor een uitwerkingsvoorstel opgenomen.

7.3 Analyse aardwetenschappelijke gegevens

De gedocumenteerde profielen/profielkolommen en de resultaten van de boringen worden uitgewerkt door een ter zake deskundig archeoloog of fysisch geograaf. Als blijkt dat het landschap anders moet worden geïnterpreteerd dan op basis van de vooronderzoeken aangenomen is of uitwerking van monsters nodig is om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden, wordt in het evaluatieverslag een uitwerkingsvoorstel voor het aardwetenschappelijke onderzoek opgenomen.

7.4 Anorganische artefacten

Na afloop van het veldwerk worden anorganische artefacten gewaardeerd door de (senior) KNA specialist. De specialist schrijft een voorstel voor uitwerking met als doel de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Het voorstel voor uitwerking wordt opgenomen in het evaluatieverslag.

7.5 Organische artefacten

Na afloop van het veldwerk worden organische artefacten gewaardeerd door de (senior) KNA specialist. De specialist schrijft een voorstel voor uitwerking met als doel de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Het voorstel voor uitwerking wordt opgenomen in het evaluatieverslag.

7.6 Archeozoologische en -botanische resten

Na afloop van het veldwerk worden de archeozoologische en -botanische resten en monsters gewaardeerd door de (senior) KNA specialist. De specialist schrijft een voorstel voor uitwerking met als doel de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Het voorstel voor uitwerking wordt opgenomen in het evaluatieverslag.

7.7 Fysisch antropologische resten

Indien menselijke resten zijn aangetroffen worden deze gewaardeerd op potentie voor uitwerking en kenniswinst. Een voorstel wordt gedaan in het evaluatieverslag met als doel de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden.

7.8 Overige resten

Indien deze worden aangetroffen wordt een voorstel voor de uitwerking gedaan in het evaluatieverslag.

7.9 Dateringen

Na afloop van het veldwerk worden de monsters voor datering gewaardeerd op geschiktheid door de (senior) KNA specialist. De (senior) KNA archeoloog beargumenteert op basis van de waardering van alle materiaalcategorieën hoeveel dateringen nodig zijn om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Het voorstel voor datering wordt opgenomen in het evaluatieverslag.

7.10 Beeldrapportage

Beeldrapportage wordt opgenomen waar dit de tekst verduidelijkt. De overzichtskaart(en) van alle sporen wordt/worden weergegeven met spoor- of structuurnummers en een leesbare schaal. Topografische afbeeldingen worden voorzien van schaalbalk, minimaal vier coördinaten en een noordpijl. De relevante profielen/profielkolommen, relevante coupetekeningen, foto's, tekeningen en foto's van karakteristieke/bijzondere vondsten worden weergegeven.

Opdrachtnemer doet in het evaluatierapport een voorstel aan de bevoegde overheid over hoeveel en welke objecten worden gefotografeerd en getekend. De tekeningen en foto's worden opgenomen in het eindrapport.

HOOFDSTUK 8 (DE)SELECTIE EN CONSERVERING

8.1 Selectie materiaal voor uitwerking

Na het veldwerk en per materiaalcategorie wordt door de desbetreffende (senior) KNA specialist beargumenteerd welke vondsten en monsters worden uitgewerkt, welke kunnen worden gedeselecteerd en welke voor conservering in aanmerking komen. Alle vondsten en monsters die nodig zijn om de onderzoeksvragen te beantwoorden worden in elk geval geselecteerd voor uitwerking. De voorstellen voor uitwerking worden opgenomen in het evaluatieverslag.

Het bevoegd gezag neemt op basis van het evaluatieverslag het besluit over de uitvoering van de voorstellen voor uitwerking en datering van monsters en vondsten. De uit het goedgekeurde evaluatieverslag voortvloeiende kosten worden voorgelegd aan de opdrachtgever.

8.2 Selectie materiaal voor deponering en verwijdering

Uitgangspunt is dat alle vondsten en monsters van archeologische betekenis worden gedeponeerd, ook als deze niet geselecteerd zijn voor uitwerking. Wanneer bepaalde vondsten of materiaalcategorieën niet gedeponeerd worden, wordt de keuze hiervoor door de betreffende materiaalspecialist gemaakt op basis van waardering en gemotiveerd in het selectierapport.²⁷ Het selectierapport wordt (bij voorkeur) aan het evaluatieverslag toegevoegd.

De depothouder neemt op basis van het selectierapport het besluit over de uitvoering van de voorstellen voor deponeren en (de)selecteren van vondsten en monsters. Indien nodig vindt overleg plaats met de opdrachtgever en het bevoegd gezag. Pas na goedkeuring van het selectierapport door de depothouder kunnen vondsten en monsters die gedeselecteerd zijn op gecontroleerde wijze worden verwijderd. De uit het goedgekeurde selectierapport voortvloeiende kosten worden voorgelegd aan de opdrachtgever.

De depothouder heeft 15 dagen om (schriftelijk) te reageren op de voorstellen in het selectierapport. Bij uitblijven reactie kan het werk in samenspraak met de opdrachtgever en het bevoegd gezag zonder goedkeuring van de depothouder worden voortgezet.

8.3 Selectie materiaal voor conservering

Op basis van de waardering door de desbetreffende (senior) KNA specialist wordt het conserveringsvoorstel opgesteld. Alle kwetsbare vondsten en monsters moeten geconserveerd worden aangeleverd aan het archeologisch depot, tenzij schriftelijk en op grond van het conserveringsvoorstel anders is aangegeven door de desbetreffende depothouder.

In het conserveringsvoorstel wordt per categorie kwetsbaar materiaal aangegeven welke werkwijze en selectie gevolgd zal worden (conform OS11). In een conserveringsvoorstel wordt vastgelegd welke vondsten en monsters op welke wijze en met welke middelen zijn geconserveerd. Het conserveringsvoorstel wordt (bij voorkeur) aan het concept-evaluatieverslag toegevoegd, maar kan als los document worden geleverd en later als bijlage aan het eindrapport worden toegevoegd.

De depothouder neemt op basis van het conserveringsvoorstel het besluit over de uitvoering van het conserveren van vondsten en monsters. Indien nodig vindt overleg plaats met de opdrachtgever en het bevoegd gezag. De uit het vastgestelde conserveringsplan voortvloeiende kosten worden voorgelegd aan de opdrachtgever.

²⁷ Zie ook bijlage 3, fase 2.

HOOFDSTUK 9 DEPONERING

9.1 Eisen betreffende depot

Vondstmateriaal en opgravingsdocumentatie dienen binnen twee jaar na afronding van het veldwerk en eventuele aanvullende eisen (op voorhand op te vragen bij het betreffende depot), aan het Provinciaal Depot voor Bodemvondsten van de provincie Zuid-Holland te worden aangeleverd. Ten aanzien van de overdracht van de vondsten dient tijdig een afspraak te worden gemaakt met de depotbeheerders, Inge Riemersma of Mark Philippeau.

Contactgegevens:

Provinciaal Depot Provincie Zuid-Holland Alphen aan de Rijn

Adres: Kalkovenweg 23
 2401 LJ Alphen aan den Rijn
Tel: 06-18303225
Mail: Archeologischdepot@pzh.nl

9.2 Te leveren product

Het tussenproduct is het evaluatieverslag. Het evaluatieverslag wordt binnen 12 weken na afronding van het veldwerk geleverd (digitaal in pdf). Het evaluatieverslag bestaat uit de verzameling voorstellen voor uitwerking, datering, conservering, deponering en (de)selectie van alle aanwezige materiaalcategorieën en wordt voorgelegd aan het bevoegd gezag, de depothouder en de opdrachtgever. Er wordt een (her)begroting opgesteld op basis van het door het bevoegd gezag en de depothouder goedgekeurde evaluatieverslag. Deze kosten wordt voorgelegd aan de opdrachtgever. Voor de waardering van monsters kan meer tijd nodig zijn dan 12 weken. In dat geval wordt contact opgenomen met het bevoegd gezag, de depothouder en de opdrachtgever en een nieuwe termijn van levering afgesproken.

Indien slechts een gering aantal of geen sporen en vondsten is aangetroffen, kan in overleg met het bevoegd gezag eventueel worden volstaan met een email naar opdrachtgever, de depothouder en het bevoegd gezag met daarin kort omschreven de eerste resultaten van het veldwerk en het uitwerkingstraject tot en met het eindrapport. Na goedkeuring van het uitwerkingsplan kan een offerte voor de uitwerking volgen.

Het eindproduct is een standaardrapport volgens KNA 4.1 protocol 4004. De rapportage wordt ca. 12 maanden na schriftelijke goedkeuring van het evaluatieverslag eerst als conceptrapport geleverd aan de opdrachtgever en het bevoegd gezag. Na toetsing en akkoord door het bevoegd gezag wordt het zonodig aangepast en daarmee definitieve eindrapport geleverd aan de opdrachtgever, het bevoegd gezag en de depothouder.

- De opdrachtgever ontvangt het (eind)rapport digitaal (in pdf).
- Het bevoegd gezag ontvangt het (eind)rapport digitaal (in pdf).
- Eindproduct voor de depothouder is de projectdocumentatie en de vondsten en monsters geselecteerd voor deponering. Bij het eindproduct hoort een bewijs van overdracht van vondsten, monsters en documentatie. Deze dient tijdig te worden verkregen van het Provinciaal Depot voor Bodemvondsten van Zuid-Holland (voor het contactadres zie paragraaf 9.1).
- De digitale GIS-informatie dient in een door de opdrachtgever en bevoegde overheid leesbaar format te worden aangeleverd (bijvoorbeeld als CAD-bestand (dxf/dwg) of als Shapefile-bestand).
- De digitale documentatie wordt binnen 2 jaar na afronding van het veldwerk overgedragen aan het e-depot.

HOOFDSTUK 10 RANDVOORWAARDEN EN AANVULLENDE EISEN

10.1 Personele randvoorwaarden

Het onderzoek wordt verricht door een archeologisch uitvoerder in het bezit van een geldig certificaat BRL SIKB 4000 Archeologie met protocol 4004 Opgraven. Het onderzoek vindt plaats conform de KNA 4.1. De dagelijkse leiding in het veld is in handen van een senior KNA-archeoloog met ruime ervaring in archeologisch onderzoek in de regio/binnen de archeologische periode. Het veldteam bestaat uit ten minste twee archeologen.

Zowel voor veldwerk als voor uitwerking, conservering en rapportage is de inzet van de juiste actoren vereist (zie BRL4000, via sikb.nl). De metaaldetector wordt gehanteerd door een deskundig persoon met ervaring in metaaldetectie.

Deelname van leden van de Stichting Archeologie Krimpenerwaard (SAK) wordt aanbevolen. Zij zijn bereikbaar via: info@archeologie-krimpenerwaard.nl

10.2 Overlegmomenten

De start- en einddatum van het archeologische onderzoek wordt tijdig gemeld aan het bevoegd gezag en de opdrachtgever.

Voorafgaand aan het onderzoek vindt een afstemmingsoverleg plaats (kan telefonisch/per mail) met de archeologisch uitvoerder, het betrokken sloopbedrijf en andere partijen die bij het archeologisch onderzoek betrokken zijn, om de werkwijze m.b.t. het archeologisch werk door te spreken. Gemaakte afspraken worden in het PvA vastgelegd.

Tijdens het veldwerk wordt door de veldleiding een korte update (telefonisch/ 'live'/ per mail) verstrekt aan de opdrachtgever en het bevoegd gezag. Voorstellen over het aanpassen van de onderzoeksstrategie of het niet (volledig) onderzoeken van bepaalde sporen of delen van het onderzoeksgebied, worden altijd voorgelegd aan het bevoegd gezag.

Als er afwijkingen ten opzichte van de gespecificeerde verwachting worden geconstateerd, wordt direct contact gezocht met het bevoegd gezag, de opdrachtgever en (indien het van invloed is op deponeren en (de)selectie) met de depothouder. In gezamenlijk overleg wordt de vervolgstategie bepaald. De financiële consequenties van de overeengekomen strategie zijn voor de opdrachtgever. In bijlage 1 zijn de verwachte aantallen vondsten en monsters opgenomen. Afwijkingen worden schriftelijk vastgelegd en door iedereen ondertekend/voor gezien verklaard.

10.3 Kwaliteitsbewaking, toezicht, overleg en evaluatie

Het onderzoek wordt uitgevoerd conform de KNA 4.1, het PvE en het PvA. Alle archeologische veldwerkzaamheden staan onder verantwoordelijkheid van de leidinggevende archeoloog. Het eerste vlak dient te worden aangelegd door een senior KNA archeoloog.

Werkzaamheden en/of situaties die afwijken van het PvE worden eerst voorgelegd aan het bevoegd gezag (toetsing aan het beleid en besluitvorming), de depothouder (met betrekking tot vondsten) en de opdrachtgever (met betrekking tot planningstechnische en financiële consequenties).

Wijzigingen tijdens het veldwerk (strategie, methodiek, locatie, etc.) of tijdens uitwerking en conservering worden schriftelijk (per e-mail) aan de opdrachtgever, het bevoegd gezag en, als het vondsten betreft, de depothouder voorgelegd en worden alleen na schriftelijke goedkeuring van deze partijen doorgevoerd. Meer- of minderwerk vindt alleen plaats na schriftelijke toestemming van de opdrachtgever (kan per e-mail).

Na afloop van het veldwerk wordt een evaluatieverslag opgesteld, met een overzicht van de aangetroffen grondsporen en verzamelde vondsten en monsters. Er wordt een voorstel gedaan voor de uitwerking van de vondst- en monstercategorieën. Op basis van deze voorstellen wordt een (her)begroting opgesteld. Na overleg met de opdrachtgever

en het bevoegd gezag en de uitdrukkelijke toestemming van de opdrachtgever wordt vervolgens overgegaan tot de uitwerking.

Als er nauwelijks tot geen vondsten en sporen zijn aangetroffen, kan worden volstaan met een korte melding per e-mail in plaats van een evaluatieverslag en, na instemming door het bevoegd gezag en de depothouder, kan worden begonnen met het opstellen van het eindrapport.

Het eindrapport wordt binnen één jaar na de goedkeuring van het evaluatieverslag aan de opdrachtgever en het bevoegd gezag gestuurd. Overschrijding van deze termijn door derden (natuurwetenschappelijke dateringen of uitwerking van botanische monsters) kan er toe leiden dat deze termijn wordt verlengd. Het verlengen van de termijn gebeurt altijd in overleg met de opdrachtgever en het bevoegd gezag. Het eindrapport wordt digitaal geleverd.

10.4 Overige randvoorwaarden en aanvullende eisen

- Voor de start van de te begeleiden werkzaamheden wordt door de civiele uitvoerder een KLIC-melding gedaan.
- Het goedgekeurde PvE dient tijdens het veldwerk op de werklocatie aanwezig te zijn.
- In alle gevallen waarin dit PvE niet voorziet, zijn de procesbeschrijvingen en specificaties in de KNA 4.1 van toepassing.
- Dit PvE betreft de eisen die vanwege het archeologisch belang aan het onderzoek worden gesteld. Dit laat onverlet dat wettelijke en andere regelgeving aangaande het uitvoeren van werkzaamheden moet worden gevolgd (o.a. Arbowet).
- De opdrachtgever is verantwoordelijk voor de toegankelijkheid van het terrein, voor de plaatsing van afzettingen, het regelen van vergunningen en betredingstoestemming, het verwijderen van explosieven, het uitvoeren van milieuonderzoek, het saneren van vervuilingen etc.
- Deelname door amateurarcheologen is in overleg en met toestemming van de opdrachtgever en archeologisch uitvoerder mogelijk. Vrijwilligers moeten voldoen aan de door het uitvoerende bedrijf gestelde eisen aan de inzet (PBM's, verzekering, ed). Deelname van vrijwilligers geschiedt onder leiding, regie en verantwoording van de archeologische uitvoerder en alleen binnen de tijden dat het archeologisch veldwerk onder leiding van deze uitvoerder plaatsvindt.

10.5 Openbaarheid en integriteit

- Alle rapporten met onderliggende documentatie zijn openbaar. Beperkingen kunnen alleen door het bevoegd gezag gesteld worden vanuit het oogpunt van bescherming van het bodemarchief.
- De auteurs zijn verantwoordelijk voor een verslaglegging volgens standaarden van goed vakmanschap, beroepsethiek en integriteit. De opdrachtgever/vergunningvrager kan geen eisen stellen of beperkingen opleggen aan de inhoud, de conclusies en de aanbevelingen.
- De auteurs kunnen beperkingen opleggen aan de toegankelijkheid en verspreiding van hun onderzoeksgegevens tot de verspreiding van het eindrapport. Deze bepaling vervalt indien het evaluatieverslag en/of het eindrapport niet binnen de afgesproken termijnen worden aangeleverd.
- De auteurs stellen tekeningen en onderzoeksgegevens (opgravingsdocumentatie) te allen tijde aan het bevoegd gezag ter beschikking indien deze nodig zijn voor de voorbereiding van ander onderzoek of beschermende maatregelen.
- Het bevoegd gezag kan alleen verbeteringen eisen bij aantoonbare tekortkomingen of afwijkingen ten opzichte van de eisen gesteld in het PvE of in KNA 4.1 protocol 4004. Aanbevelingen en conclusies horen tot het domein van de auteur en zijn niet aan correctie onderhevig.

HOOFDSTUK 11 WIJZIGINGEN TEN OPZICHTE VAN HET VASTGESTELDE PVE

11.1 Wijzigingen tijdens het veldwerk

Wijzigingen ten opzichte van dit PvE kunnen alleen plaatsvinden met de goedkeuring van het bevoegd gezag. Deze wijzigingen worden schriftelijk vastgelegd in de onderzoeksdocumentatie (dagrapporten) en in het rapport vermeld en onderbouwd (zie BRL 4000).

De verwachte hoeveelheid vondsten en monsters is aangegeven in bijlage 1. Wanneer er zich belangrijke wijzigingen ten opzichte van deze verwachting voordoen tijdens het veldwerk, is overleg nodig tussen bevoegd gezag, opdrachtgever en depothouder (zie 11.2 voor de belangrijke wijzigingen). Het overleg vindt plaats op aangeven van de archeologische uitvoerder. Deze informeert zo spoedig mogelijk het bevoegd gezag, de opdrachtgever en de depothouder, en organiseert het overleg. De depothouder maakt zijn wensen ten aanzien van (de)selectie van het onvoorziene materiaal kenbaar aan het bevoegd gezag, archeologisch uitvoerder en opdrachtgever. De archeologische uitvoerder berekent de extra kosten voor verzamelen, waarden, eventueel conserveren en deponeren. De financiële consequenties worden vastgesteld en besproken met en voorgelegd aan de opdrachtgever.

Alle overleggen worden genotuleerd en vastgelegd in het dagrapport. Afwijkingen worden op een door alle betrokken partijen te ondertekenen afwijkingsformulier genoteerd. Hierop worden ook de consequenties van de afwijking gemeld. Meer- of minderwerk vindt alleen plaats na schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

Alle partijen dienen ten tijde van het onderzoek bereikbaar te zijn voor eventueel noodzakelijk overleg. Indien zij en hun vervangers niet bereikbaar zijn, zal de leidinggevende archeoloog zelf een beslissing nemen over de te volgen strategie.

De reactietermijn op de melding van significante afwijkingen van de verwachte vondstaantallen aan de depothouder is twee werkdagen. Bij tijdige reactie vindt binnen zes weken overleg plaats tussen de depothouder, het bevoegd gezag en de opdrachtgever. Als er geen tijdige reactie volgt wordt er niet geselecteerd in het veld en worden alle vondsten tijdelijk opgeslagen.

11.2 Belangrijke wijzigingen

Onderstaande belangrijke wijzigingen worden te allen tijde aantoonbaar voorgelegd aan de opdrachtgever en het bevoegd gezag:

- Kwalitatieve afwijkingen van de archeologische verwachting of het complextype
- Significante kwantitatieve afwijkingen van verwachte vondsten en monsters (hoeveelheid, soorten materialen, soorten voorwerpen, type conservering).
- Wijzigingen van de gehanteerde onderzoeksmethode.
- Wijzigingen van de fysieke en/of technische omstandigheden.
- Wijzigingen die (de)selectie en/of conservering van vondsten en monsters beïnvloeden.
- Onvoorziene omstandigheden (bijvoorbeeld m.b.t. omvang vindplaats, complextype, aantallen vlakken, enz.).

11.3 Procedure van wijziging na de evaluatiefase van het veldwerk

Eventuele wijzigingen na de evaluatiefase van het veldwerk worden voorgelegd aan het bevoegd gezag en de opdrachtgever. Hieruit voortvloeiende afspraken worden schriftelijk vastgelegd. Indien deze wijzigingen van invloed zijn op de offerte, wordt een aangepaste offerte aan de opdrachtgever voorgelegd. Eventuele wijzigingen met betrekking tot conservering en (de)selectie vinden plaats in samenspraak met de depothouder.

11.4 Procedure van wijziging tijdens uitwerking en conservering

Eventuele wijzigingen tijdens de uitwerking en conservering worden voorgelegd aan het bevoegd gezag en de opdrachtgever. Hieruit voortvloeiende afspraken worden schriftelijk vastgelegd. Indien deze wijzigingen van invloed zijn op de offerte, wordt een aangepaste offerte aan de opdrachtgever voorgelegd. Wijzigingen met betrekking tot conservering en (de)selectie vinden plaats in samenspraak met de depothouder.

LITERATUUR, AFBEELDINGEN EN BIJLAGEN

Literatuur

Alterra, 2008: *Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000*; Landsdekkend digitaal bestand.

Alterra, 2014: *Bodemkaart van Nederland 1:50.000*; Landsdekkend digitaal bestand.

Bakker, H. de, J. Schelling, D.J. Brus & C. van Wallenburg, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland : de hogere niveaus*. Wageningen.

Bureau Militaire Verkenningen, 1877, 1881, 1898, 1907, 1922: *Ouderkerk aan den IJssel*, 503, 1:25.000.

Centraal College van Deskundigen (CCvD), 2006: *Leidraad KNA Eerste Hulp bij Kwetsbaar vondstmateriaal*.

Cohen, K.M., E. Stouthamer, H.J. Pierik & A.H. Geurts, 2012: *Digitaal Basisbestand Paleogeografie van de Rijn-Maas Delta*. Utrecht.

Groningen, C.L. van, 2011: *De Krimpenerwaard*. Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Zeist.

Kadaster, 1832: Kadastrale kaart 1813-1832: minuutplan MIN08153C02
SIKB, 2018: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA)*. Gouda.

Loopik, J. 2022: *Dorpsstraat 42 te Ouderkerk aan den IJssel – gemeente Krimpenerwaard. Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van Proefsleuven*. ADC Rapport 5930. Amersfoort.

Markus, W.C., 1984: *Bodemkaart van Nederland 1:50.000. Toelichting bij kaartblad 38 West Gorinchem*. Wageningen.

SIKB, 2018: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 4.1*. Gouda.

Stenvert, R., C. Kolman & S. Ginkel-Meester, 2004: *Monumenten in Nederland. Zuid-Holland*. Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Zeist.

Stouthamer, E., K.M. Cohen & W.Z. Hoek, 2015: *De vorming van het land. Geologie en geomorfologie*. Utrecht.

Visscher, H.C.J., 1988: *De Krimpenerwaard. Een archeologische kartering, inventarisatie en waardering*. Deel 1. R.A.A.P. rapport 23. Amsterdam.

Wink, K., G.H. de Boer & P. Kloosterman, 2012: *Lake et Isla. archeologie en cultuurhistorie tussen Lek en Hollandsche IJssel. Een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart van de gemeenten Nederlek en Ouderkerk*. RAAP-rapport 2428. Weesp.

Geraadpleegde websites

www.archeologieinnederland.nl

www.noaa.nl

www.sikb.nl/archeologie

<https://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/>

<https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/>

<https://maps.bodemdata.nl>

https://pzh.b3p.nl/viewer/app/Cultuur_historische_atlas

<https://archis.cultureelerfgoed.nl/>

<https://bagviewer.kadaster.nl>

<https://easy.dans.knaw.nl>

<https://www.bodemloket.nl>

<https://www.dinoloket.nl/ondergrondgegevens>

<https://www.kadaster.nl/>

<https://www.ruimtelijkeplannen.nl>

<https://www.topotijdreis.nl>

<https://zoeken.cultureelerfgoed.nl/>

<http://www.ikme.nl>

Bijlage 1 Lijst met te verwachten aantallen vondsten per vondstcategorie

Onderzoek	Verwachting	conserveren
Omvang	Verwachte aantal m²	
Plangebied: ca. 95 m ²	Onderzoeksgebied: Ca. 95 m ²	
Vondstcategorie	Verwachte aantallen (N)	Verwachte aantallen (N)
STELPOST conservering kwetsbare vondsten	€ 2.500,-	
Aardewerk	200	
Bouwmateriaal	10	
Metaal (ferro)	15	10
Metaal (non-ferro)	10	5
Slakmateriaal	5	
Vuursteen	-	
Overig natuursteen	5	
Glas	10	
Menselijk botmateriaal onverbrand	-	
Menselijk botmateriaal verbrand	-	
Dierlijk botmateriaal onverbrand	25	
Dierlijk botmateriaal verbrand	10	
Visresten (handverzameld)	10	
Schelpen	5	
Hout	5	
Houtskool(monsters)	2	
Textiel	5	5
Leer	5	5
Moderne materialen (1750 – 1950)	5	
Monsternamen	Verwachte aantallen (N)	
Algemeen biologisch monster (ABM)	2	
Algemeen zeefmonster (AZM)	2	
Pollen, diatomeeën en andere microfossielen	2	
Monster anorganisch chemisch onderzoek	-	
Monster micromorfologisch onderzoek	-	
Monster luminescentiedatering (OSL)	-	
Monster koolstofdatering (¹⁴ C)	2	
Monster visresten	-	
Monster DNA	-	
Monster maaginhoud	-	
Monster dendrochronologie	5	

Bijlage 2 Stappenplan wanneer specialisten te raadplegen

Vondstcategorie	In PvE voorschrijven "Raadplegen bij PvA"	In PvE voorschrijven "Raadplegen bij veldwerk"	In PvE voorschrijven "Raadplegen bij uitwerking"
Aardewerk	Nee	Nee	Ja*
Bouwmateriaal	Nee	Nee	Ja*
Metaal (ferro)	Nee	Nee	Ja*
Metaal (non-ferro)	Nee	Nee	Ja*
Slakmateriaal	Nee	Nee	Ja*
Vuursteen	Nee	Nee	Ja*
Overig natuursteen	Nee	Nee	Ja*
Glas	Nee	Nee	Ja*
Menselijk botmateriaal onverbrand	Nee	Ja*	Ja*
Menselijk botmateriaal verbrand	Nee	Nee	Ja*
Dierlijk botmateriaal onverbrand	Nee	Nee	Ja*
Dierlijk botmateriaal verbrand	Nee	Nee	Ja*
Visresten	Nee	Nee	Ja*
Schelpen	Nee	Nee	Ja*
Hout	Nee	Nee	Ja*
Houtskool(monsters)	Nee	Nee	Ja*
Textiel	Nee	Nee	Ja*
Leer	Nee	Nee	Ja*
Submoderne materialen	Nee	Nee	Ja*
Monstername			
Algemeen biologisch monster (ABM)	Nee	Nee	Ja*
Algemeen zeefmonster (AZM)	Nee	Nee	Ja*
Pollen, diatomeeën en andere microfossielen	Nee	Nee	Ja*
Monster anorganisch chemisch onderzoek	Nee	Nee	Ja*
Monster micromorfologisch onderzoek	Nee	Nee	Ja*
Monster luminescentiedatering (OSL)	Nee	Nee	Ja*
Monster koolstofdatering (¹⁴ C)	Nee	Nee	Ja*
Monster visresten	Nee	Nee	Ja*
Monster DNA	Nee	Nee	Ja*
Monster maaginhoud	Nee	Nee	Ja*
Monster dendrochronologie	Nee	Nee	Ja*

***indien van toepassing**

Bijlage 3 Tabellen richtlijnen van de depots voor (de)selectie vondsten en monsters in het veld (Fase 1) en selectie voor deponeren (fase 2)

Tabel 1: SELECTIE IN HET VELD (Fase 1) voor IVO en Opgraven					
Context	Materiaal	Periode(n)	Meenemen	Overleg (wel/niet meenemen of representatief sample)	Uitzondering
Stort / bouwvoor	Alle materiaal categorieën	perioden die onderzocht of aangetroffen worden	exposabel, bijzonder materiaal		explosief of verontreinigd materiaal; vondsten van ná 1950
			metaaldetectie vondsten		
			vuurstenen artefacten		
Alle lagen / sporen	Alle materiaal categorieën	alle perioden	exposabel, bijzonder materiaal		explosief of verontreinigd materiaal; vondsten van ná 1950
Archeologische (cultuur) lagen/ vlak, sporen	Aardewerk	perioden die onderzocht worden	alles	bij grote hoeveelheden of bij stads/dorpskern onderzoek	
	Bot (dierlijk, menselijk, artefact)	perioden die onderzocht worden	alles		miltvuur besmet; bedekt met kalk; recent ogend
	Bouwmateriaal, onversierd (natuursteen, keramiek, bv dakpan, baksteen en plavuizen)	perioden die onderzocht worden	representatief sample: minimaal 2 exemplaren per soort, formaat, type of datering		
	Bouwmateriaal, versierd/ met inscriptie (natuursteen, keramiek, bv dakpan, baksteen, plavuizen)	perioden die onderzocht worden	alles	bij grote hoeveelheden	
	Glas	perioden die onderzocht worden	alles		
	Hout	perioden die onderzocht worden	(fragment van) artefact		
			(onderdeel van) niet-complexe structuur (bv waterput / resten in paalgaten): in overleg	altijd	
			(onderdeel van) complexe structuur (bv haven, sluis, brug, huis): in overleg	altijd	
	Huttenleem	perioden die onderzocht worden	alles		
	Leer	perioden die onderzocht worden	alles	bij grote hoeveelheden (bv beer-/afvalputten, productieafval looierij); bij stads-/dorpskern onderzoek	

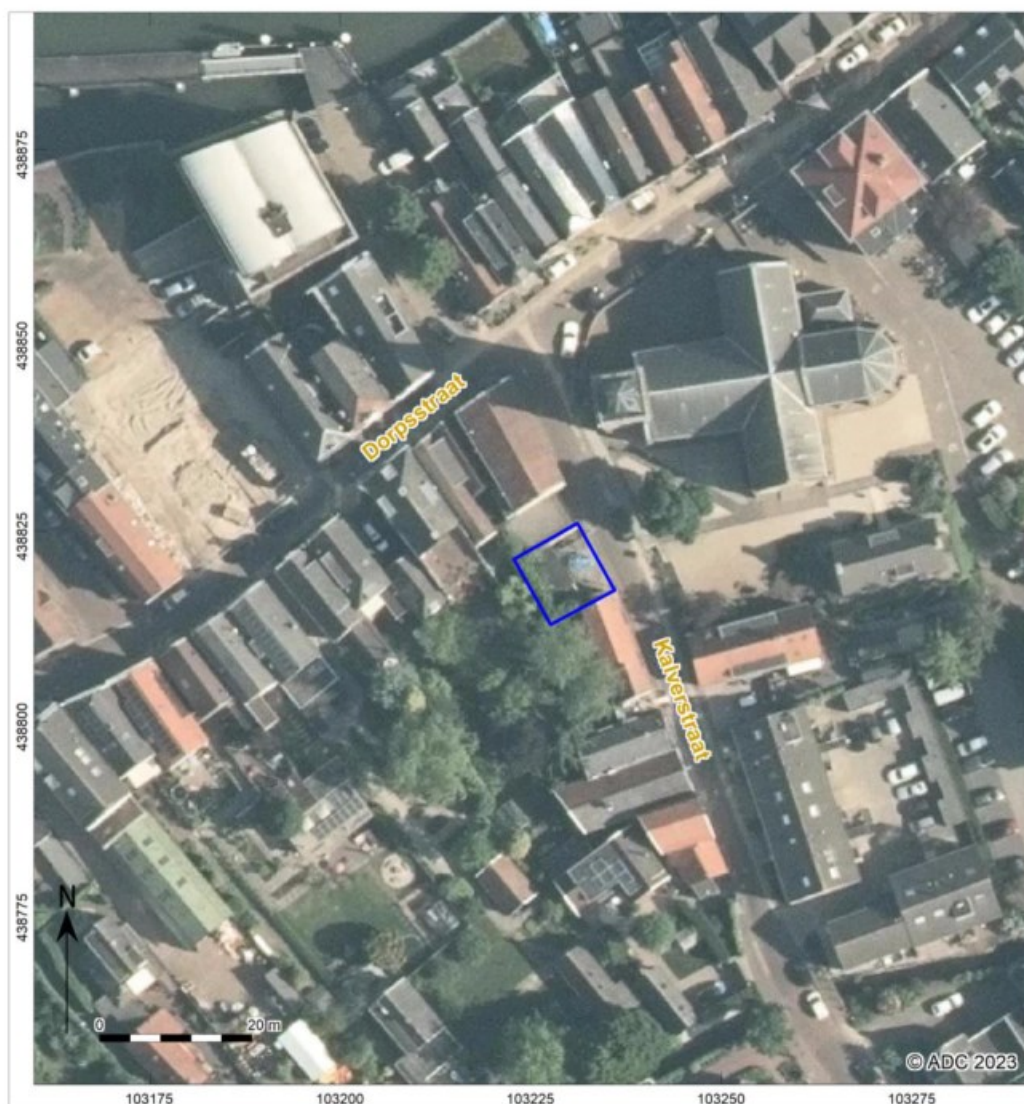
Context	Materiaal	Periode(n)	Meenemen	Overleg (wel/niet meenemen of representatief sample)	Uitzondering
Archeolo- gische (cultuur) lagen/ vlak, sporen	Metaal (e.g. goud, zilver, brons, ijzer, tin lood)	perioden die onderzocht worden	(fragment van) artefact productiemateriaal/- afval Niet determineerbaar (mits zinvolle omvang)	schatvondsten altijd direct melden	
	Vuursteen, (Wommersom) kwartsiet	perioden die onderzocht worden	(fragment van) artefact productiemateriaal/- afval (bv debitage)	bij niet lokaal van nature voorkomend, onbewerkt materiaal	
	Natuursteen, ex. vuursteen. Bv bijl, maalsteen, bouw materiaal	perioden die onderzocht worden	(fragment van) artefact, inclusief productie afval	bij niet lokaal van nature voorkomend, onbewerkt materiaal	
	Barnsteen, git	perioden die onderzocht worden	alles		
	textiel	perioden die onderzocht worden	alles		
	Overig, bv haar, touw, schelp, op t oog herkenbare zaden	perioden die onderzocht worden	alles		

Tabel 2: SELECTIE VOOR DEPONERING (Fase 2)**(aan depothouder/eigenaar ter goedkeuring voorleggen in selectierapport)**

Context	(uit veld meegenomen) Materiaal	Deponeren	Deselecteren / evt. gedeelte deselecteren	Voorwaarden (de)selectie
Alle	Aardewerk	alle uit het veld meegenomen materiaal	bij grote hoeveelheden en bij stads-/dorpskern onderzoek: representatief sample mogelijk	zie tabel 3
	Bot (dierlijk, menselijk, artefact)	alle uit het veld meegenomen materiaal	bij grote hoeveelheden: representatief sample mogelijk (advies KNA Specialist)	depothouder/eigenaar akkoord met herbegraven
	Bouwmateriaal, onversierd (natuursteen en keramiek)	alle uit het veld meegenomen materiaal	indien selectie fase 1 in het veld niet is toegepast, alsnog representatief sample toepassen	zie tabel 3
	Bouwmateriaal, versierd/ met inscriptie (natuursteen en keramiek)	alle uit het veld meegenomen materiaal	bij grote hoeveelheden: representatief sample mogelijk	zie tabel 3
	Glas	alle uit het veld meegenomen materiaal	bij grote hoeveelheden: representatief sample mogelijk (advies KNA Specialist)	
	Hout	(fragment van) artefact	bij grote hoeveelheden: representatief sample mogelijk (advies KNA Specialist)	
		(onderdeel van) structuur, indien tijdens fase 1 tot behoud is overeengekomen	(gedetermineerde) houtmonsters	
	Huttenleem	alle uit het veld meegenomen materiaal	bij grote hoeveelheden: representatief sample mogelijk	
	Leer	alle uit het veld meegenomen materiaal	selectie fase 1 indien niet in het veld toegepast (advies KNA Specialist)	
	Metaal	alle uit het veld meegenomen materiaal	door röntgenopname vastgestelde lege 'klomp'	röntgenfoto van 'klomp' (van enige omvang)
			bij grote hoeveelheden spijkers, slak: representatief sample mogelijk	
	Vuursteen; (Wommersom) kwartsiet	alle uit het veld meegenomen materiaal	dat wat door de KNA Specialist als onbewerkt wordt geclassificeerd en lokaal van nature voorkomt en niet als potentiële grondstof is geclassificeerd	
	Natuursteen (ex. vuursteen, bouwmateriaal)	alle uit het veld meegenomen materiaal	dat wat door de KNA Specialist als onbewerkt wordt geclassificeerd en lokaal van nature voorkomt en niet als potentiële grondstof is geclassificeerd	
	Textiel	alle uit het veld meegenomen materiaal		
	Overig, bv haar, touw, schelpen, op het oog herkenbare zaden	alle uit het veld meegenomen materiaal		

Tabel 3: REPRESENTATIEVE SELECTIE voor in het veld (fase 1) / voor deponering (fase 2)			
Materiaal	deponeren	Voorwaarden	Overleg
Bulk aardewerk Fase 2	alle exemplaren/fragmenten met inscripties of anderszins opvallende fragmenten (bv misbaksels)		indien sprake is van productieplaats
	logisch, representatief sample (periode, vorm/type, baksel, bewerkingstechniek, versiering, vondstomstandigheid etc).	focus op randen, bodems, aanzetsels (bv tuiten, oren) en relatief grote wandfragmenten	altijd
Bouwmetaal (natuursteen en grof keramiek) Fase 1	alle exemplaren/fragmenten met inscripties/versiering		bij grote hoeveelheden en/of bij omvangrijke exemplaren
	logisch, representatief sample (periode, vorm/type, baksel, bewerkingstechniek, vondstomstandigheid etc).	2 exemplaren per soort/ formaat/ type/ datering	indien in fase 2 toe-/aangepast

Bijlage 4 Locatie plangebied Ouderkerk aan den IJssel

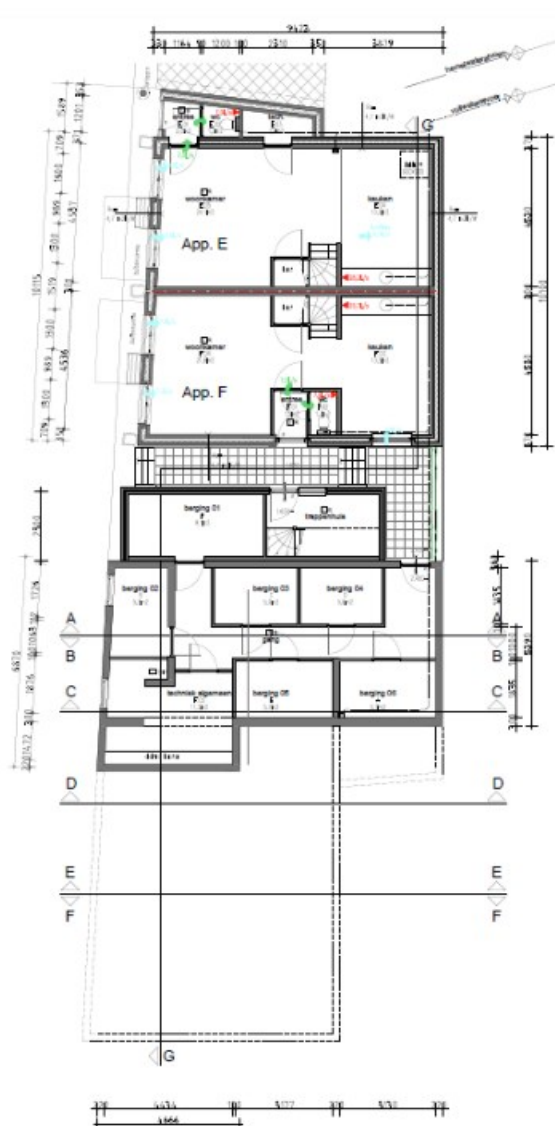
Zicht op de huidige situatie van het plangebied (Bron: Google Streetview)

Bijlage 5 Bestaande situatie

Bron: Rokus Visser architectenbureau, tekening 22007-02.

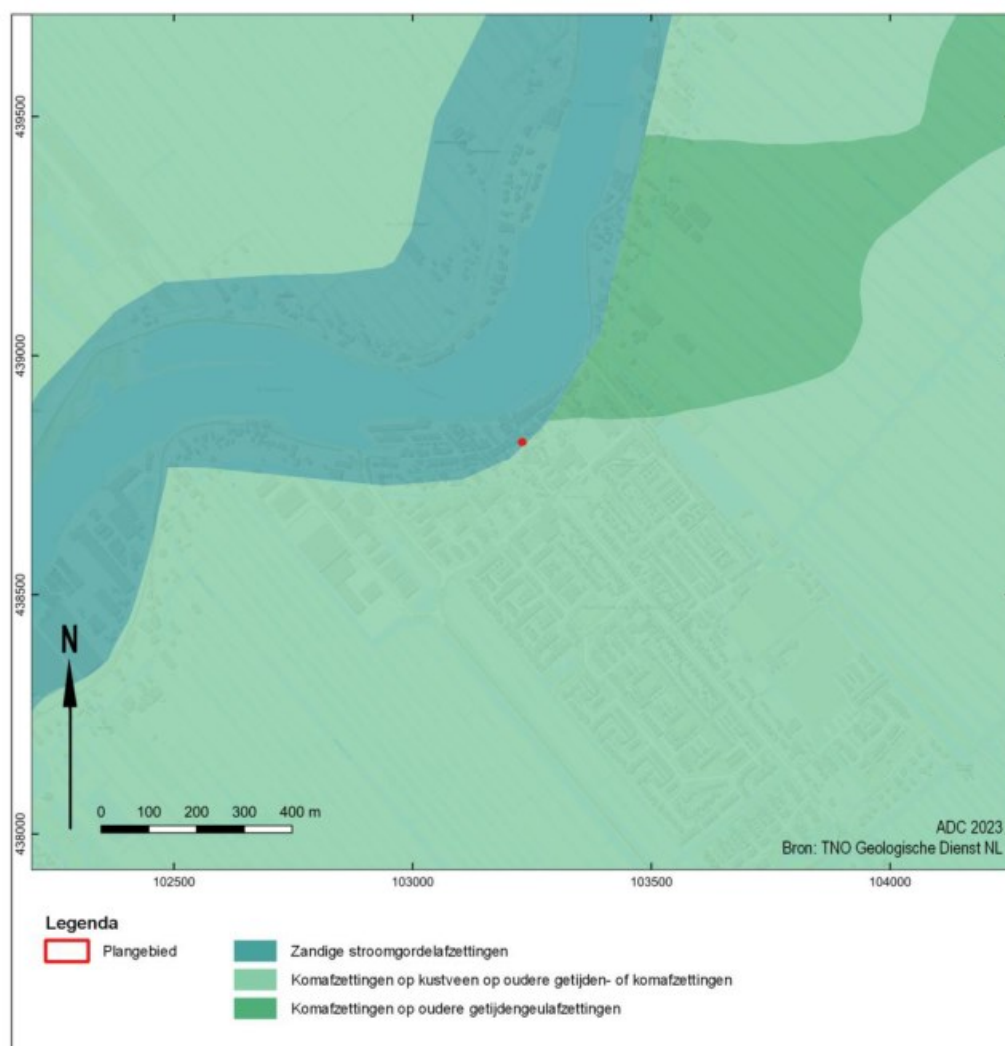
Bijlage 6 Nieuwbouwplannen

KELDER

Uitsneden uit de nieuwbouwplannen: het betreft realisatie van de appartementen E en F.
(Bron: Rokus Visser architectenbureau, tekening 22007-02)

Bijlage 7 Geologische kaart 2021

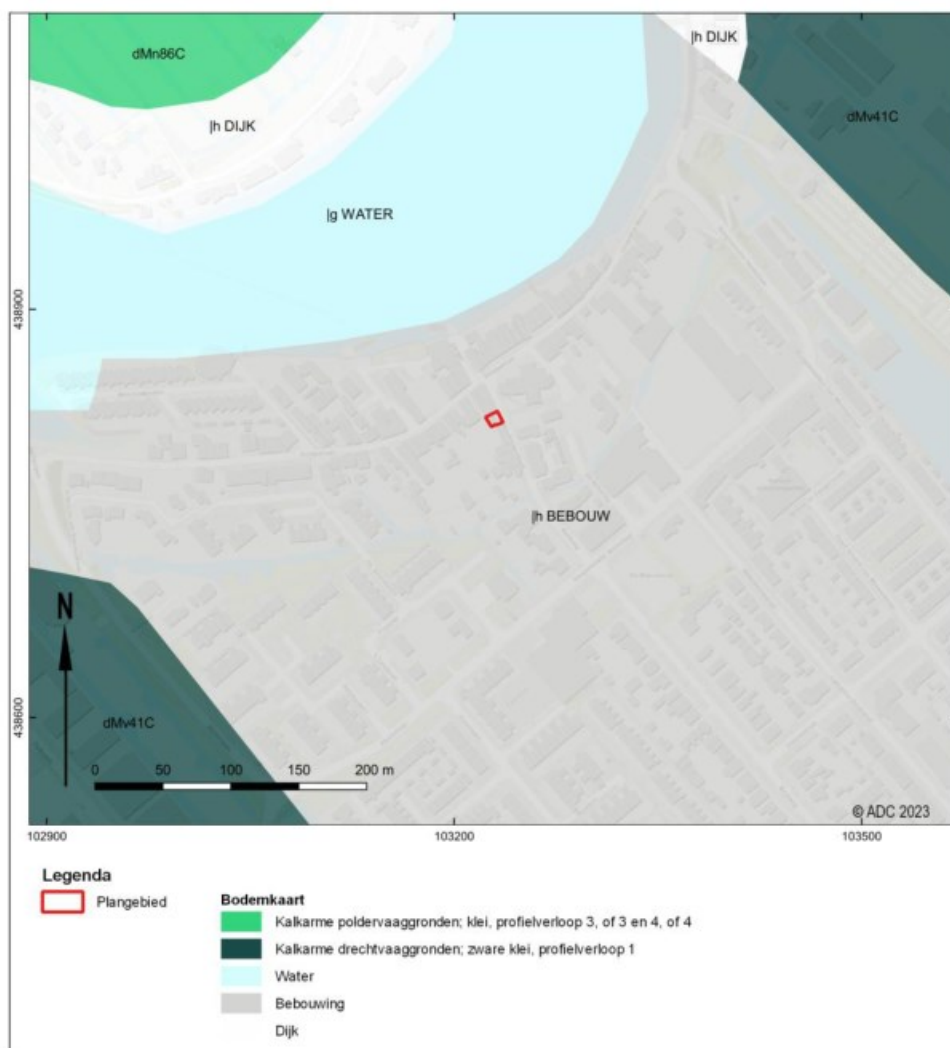
(Bron: DINoloket.nl)

Bijlage 8 Geomorfologische kaart van Nederland

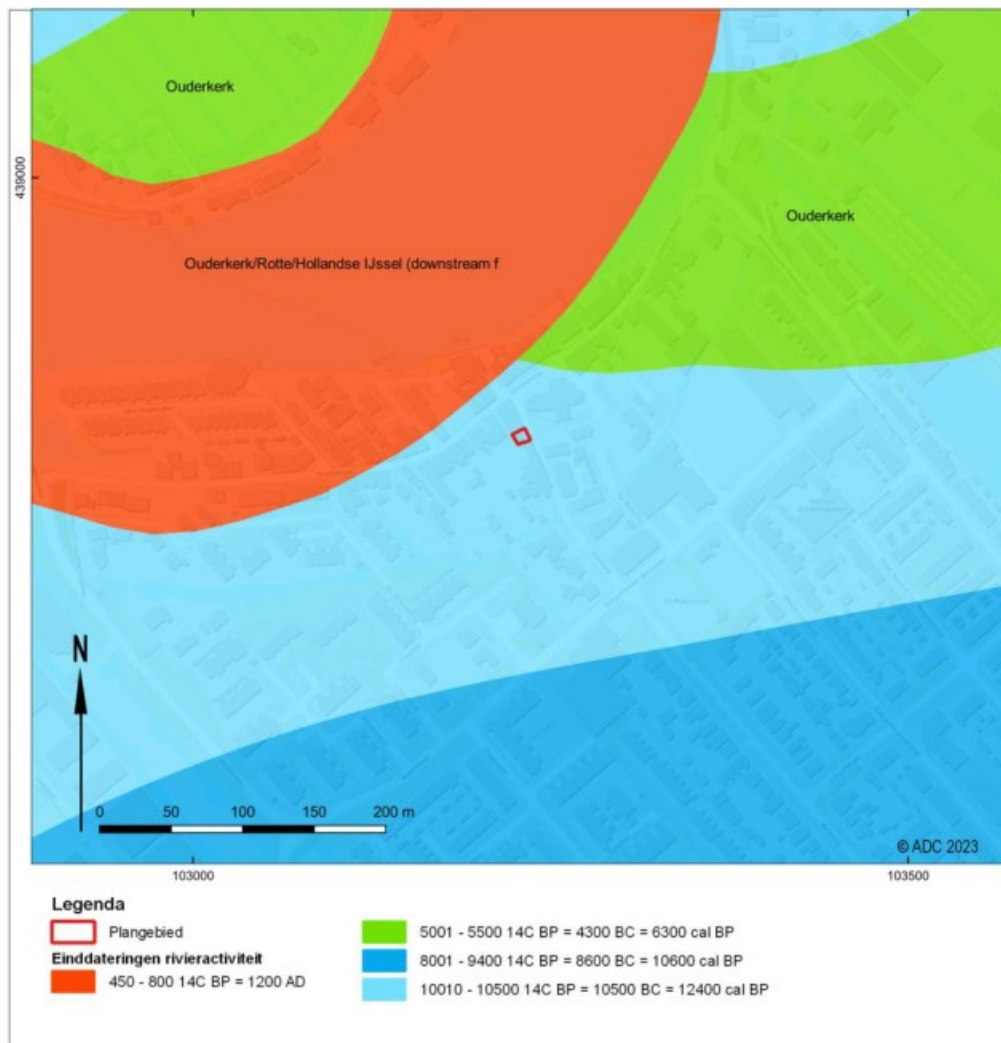
(Bron: Alterra 2008)

Bijlage 9 Bodemkaart van Nederland

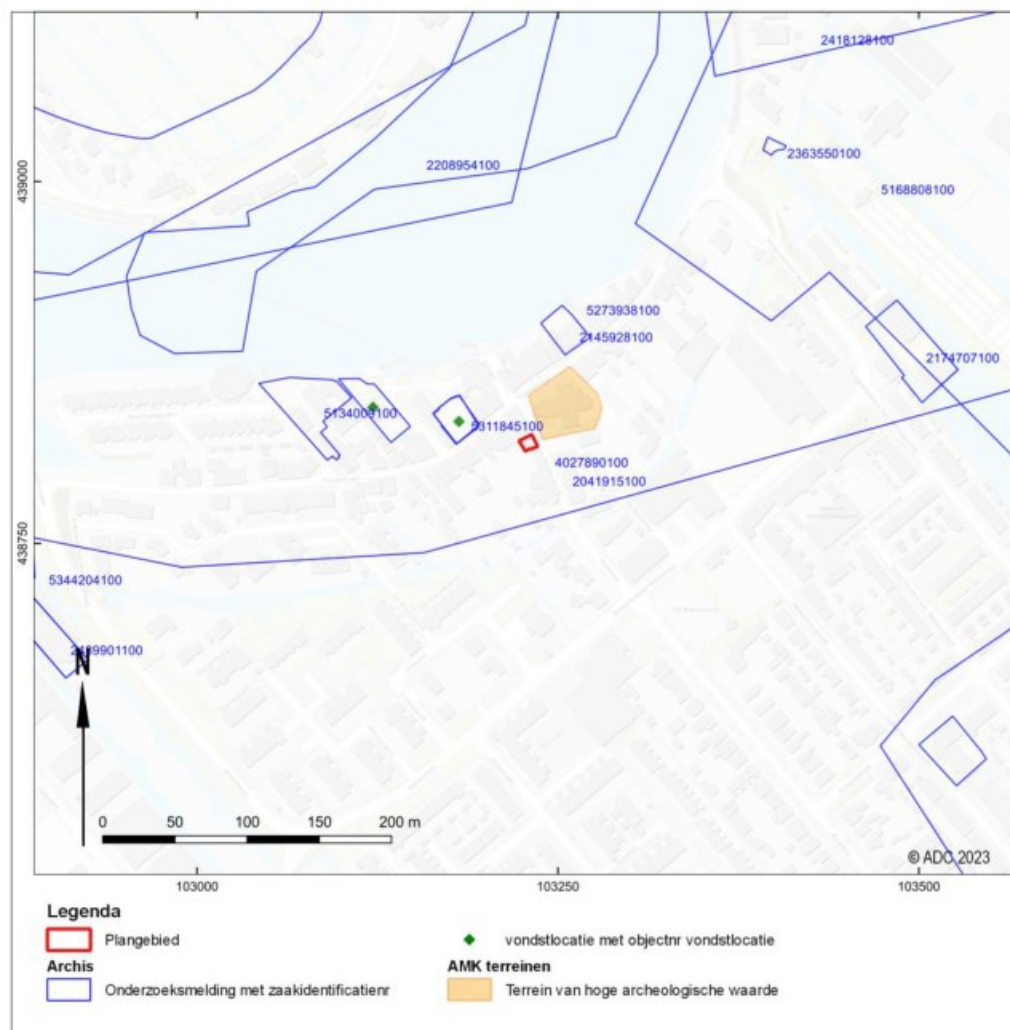
(Bron: Alterra 2014)

Bijlage 10 Paleogeografische kaart van de Rijn Maas Delta

(Bron: Cohen 2012)

Bijlage 11 AMK-kaart met onderzoeksmeldingen en vondstlocaties

(Bron: Archie3.1, RCE 2022)

Bijlage 12 Kadastrale Minuut uit 1811-1832

(Bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Bijlage 13 Bonnekaart uit 1898

N.B. Kaart wijkt iets af van georeferentie: het plangebied bevindt zich ten zuidwesten van de weg. (Bron: Bureau Militaire verkenningen)

Bijlage 14 Topografische kaart uit 1975

N.B. Kaart wijkt iets af van georeferentie: het plangebied bevindt zich ten westen van de weg. (Bron: topotijdreis.nl)

Bijlage 15 Verklarende woordenlijst

Antropogene sporen Alle immobiele sporen van menselijke oorsprong, variërend van paalgaten of fosfaatvlekken tot muurresten.

AMK Archeologische Monumentenkaart geeft een overzicht van gewaardeerde archeologische terreinen in vier categorieën: 1) Archeologische waarde, 2) Hoge archeologische waarde, 3) Zeer hoge archeologische waarde en 4) Zeer hoge archeologische waarde beschermd. De AMK is de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de RCE en de provincies en wordt beheerd door de RCE.

Archeologische indicatoren Indicatief archeologisch materiaal dat bij (boor)onderzoek een aanwijzing kan zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van een archeologische vindplaats.

Archis Archeologisch Informatie Systeem. Dit door de RCE beheerde systeem bevat informatie over o.a. onderzoeksmeldingen, vondstmeldingen, waarnemingen, complexen en monumenten.

¹⁴C Koolstof (radioactieve isotoop), gebruikt voor datering.

CIS Het landelijke registratienummer ten behoeve van archeologisch onderzoek, uitgegeven door het Centraal Informatiesysteem.

Ex situ Niet ter plaatse. Aanduiding die wordt gebruikt om aan te geven of grondsporen en / of artefacten zich niet meer op de oorspronkelijke plaats in de bodem bevinden. Behoud ex situ is het bewaren van de archeologische informatie door definitief onderzoek (opgraven, documenteren en registreren).

IKAW Indicatieve kaart van archeologische waarden, een door de RCE geproduceerde kaart op landelijk niveau met de verwachte relatieve of absolute dichtheid van (bepaalde) archeologische verschijnselen in de bodem.

IVO Inventariserend Veld Onderzoek. Het verwerven van (extra) informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied, als aanvulling op en toetsing van de archeologische verwachting, gebaseerd op het bureauonderzoek middels waarnemingen in het veld.

In situ Achtergebleven op exact de plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponneerd, weggegooid of verloren. Behoud in *situ* is het behouden van archeologische waarden in de bodem.

KNA Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie.

PvA Plan van Aanpak. Een door de opdrachtnemer op te stellen plan voor de uit te voeren werken waarmee beoogd wordt aan de vereisten zoals geformuleerd in het Programma van Eisen en/of het ontwerp te voldoen. Ook wordt hierin een voorstel gedaan voor de werkwijze waarmee de in het Programma van Eisen en/of ontwerp geformuleerde resultaatsverwachtingen bereikt kunnen worden.

PvE Programma van Eisen. Het PvE is een door een bevoegde overheid opgesteld of bekrachtigd document dat de probleem- en doelstelling van de te verrichten werkzaamheden van de vindplaats geeft en de daaruit af te leiden eisen formuleert met betrekking tot het uit te voeren werk.

RCE Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

RTS Robotic Total Station. Hiermee worden vlakken direct digitaal ingemeten.

Selectieadvies Archeologisch inhoudelijk advies over de behoudenswaardigheid van een vindplaats. Dit wordt opgesteld aan de hand van de waarderingscriteria.